

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

***Trest domácího vězení a jeho hodnocení lidmi,
kteří jej vykonávají***

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jan Zabranský

Autorka práce: Mgr. Hana Hrušková

Studijní obor: Sociální a charitní práce

Ročník: čtvrtý

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích a na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30.března 2013

Podpis autorky bakalářské práce:

Své poděkování bych chtěla vyjádřit Mgr. et Mgr. Janu Zabranskému za vstřícný přístup a cenná doporučení při shánění literatury, dále také Mgr. Miroslavu Plichtovi a Mgr. Pavlu Pokornému z Probační a mediační služby za sběr dotazníků. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat 12-ti lidem odsouzeným k trestu domácího vězení, kteří byli ochotni vyplnit dotazníky. Konečné poděkování patří Mgr. Aděle Vopršalové za jazykovou úpravu a Mgr. Jakubovi Bartákovi, který mi poskytl zázemí a technické rady při tvoření této práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 KONCEPCE RESTORATIVNÍ JUSTICE	7
1.1 Krize vězeňského systému	8
1.2 Principy restorativní a retributivní justice	9
1.3 Účinnost, kritika a perspektiva restorativní justice	11
1.4 Restorativní justice v České Republice	12
2 VYMEZENÍ TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ V ČESKÉ REPUBLICE	13
2.1 Historický exkurz	13
2.2 Obecné a právní vymezení trestu domácího vězení v České republice.....	14
2.3 Zhodnocení české právní úpravy trestu domácího vězení.....	16
2.4 Zapojení PMS ČR do přípravy realizace trestu domácího vězení.....	18
3 ČINNOSTI PROBAČNÉHO PRACOVNÍKA VE FÁZÍCH TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ	19
3.1 Předběžné šetření – příprava k uložení trestu.....	19
3.2 Práce s poškozeným/obětí	20
3.3 Kontrola výkonu trestu domácího vězení.....	20
3.4 Postup v případě maření trestu	21
4 TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ V ZAHRANIČÍ	22
4.1 Americký model	22
4.2 Evropský model.....	23
4.3 Shodné prvky trestu domácího vězení z jednotlivých evropských zemí.....	24
5 ELEKTRONICKÝ MONITORING	25
5.1 Dosavadní zkušenosti s elektronickým sledováním odsouzených ve světě	25
5.2 Okolnosti vzniku zavádění elektronického monitoringu v České republice.....	27
5.3 Stanoviska pro a proti trestu domácího vězení.....	28
6 VÝZKUMNÁ ČÁST	30
6.1 Cíl výzkumu	30
6.2 Úvod.....	30

6.3	Metoda.....	31
6.4	Testované osoby	31
6.5	Použité materiály	32
6.6	Postup	32
6.7	Výsledky.....	33
6.8	Diskuze.....	34
6.9	Závěr výzkumu.....	35
	ZÁVĚR.....	37
	Seznam použité literatury:.....	39
	Seznam zkratek:	41
	Seznam příloh:.....	42
	Příloha č.I. – Dotazník	42
	Příloha č. II. – Odpovědi a údaje respondentů.....	44
	Příloha č. III. – Záměr veřejné zakázky na elektronický monitoring	50

ÚVOD

Trest domácího vězení organizovaný Probační a mediační službou byl poprvé v České republice právně ustanoven 1. 1. 2010. Jelikož český právní systém neměl s tímto typem alternativního trestu žádné zkušenosti, jeho podobou se částečně inspiroval v zahraničí. Novinkou byl nejenom pro český právní systém, ale i pro českou veřejnost a hlavně pro pachatele k němu odsouzené. Protože se má předchozí diplomová práce¹ z části zabývala restorativní justicí z pohledu „za mřížemi“, pak motivem pro zvolení tohoto tématu domácího vězení bylo poznat skutečnost restorativní justice „před mřížemi“, tj. na „svobodě“.

Cílem práce je popsat jednak trest domácího vězení v obecné rovině, jednak problematiku domácího vězení z pohledu těch, kterých se týká a kteří jím sami prošli nebo procházejí. První část práce se bude nejprve zabývat teorií tohoto alternativního trestu, poté i průběhem a dosavadními zkušenostmi s trestem domácího vězení jak u nás, tak ve světě. Závěr práce bude sloužit výkumnému šetření a vyhodnocování výsledků z dotazníků od lidí odsouzených k trestu domácího vězení.

Na začátku práce jsem považovala za nutnost objasnit myšlenky restorativní justice, z kterých tento alternativní trest vychází a díky nimž můžeme trest domácího vězení pochopit v celém kontextu. Dále bych chtěla poukázat na legislativní ukotvení trestu domácího vězení v české právní justici, na současnou podobu trestu, na zapojení Probační a mediační služby do přípravy realizace trestu domácího vězení a na pravomoce a role, které probačním úředníkům v tomto typu trestu přísluší. Další část se bude zabývat zkušenostmi trestu domácího vězení ve světě, poukázání na americký a evropský model trestu a na shodné prvky výsledků z jednotlivých evropských zemí. Jako důležitou součástí moderního domácího vězení je v České republice zatím neexistující, ale v některých zemích již zavedený elektronický monitoring, a proto je mu věnována předposlední kapitola, kde jsou popsány zkušenosti zahraniční elektronické kontroly a okolnosti vzniku zavádění elektronického monitoringu v České republice. Závěr práce se zabývá výzkumem, jehož cílem je zjistit, jaké zkušenosti, hodnocení, postoje a názory s trestem domácího vězení mají lidé k němu odsouzení.

¹ srov. HRUŠKOVÁ, H., *Duchovní služba v českém vězeňství*. České Budějovice, 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra psychologie a sociologie. Vedoucí práce J. Hála.

Při zpracování teoretické části byly mými primárními zdroji publikace o Probační a mediační službě, její interní metodika a také sborníky věnované trestní justici. Nejodbornější a nejpodrobnější články o problematice trestu domácího vězení mi poskytly tištěné právní seriálové publikace. Nepostradatelné aktuální informace jsem našla na internetových portálech justice a Probační a mediční služby.

1 KONCEPCE RESTORATIVNÍ JUSTICE

Trest domácího vězení se řadí mezi alternativní tresty restorativní justice, a proto v úvodu práce stručně přiblížím její charakteristiku. Restorativní justice usiluje o řešení, která podporují zodpovědnost, přispívají k nápravě škod a vztahů a napomáhají procesu uzdravení všech zúčastněných. Počátky restorativní justice v moderním pojetí vznikaly od 70. let 20.st. ve stovkách nejrůznějších komunit mnoha zemí celého světa. Jádrem restorativní justice tvoří justice pro mladá na Novém Zélandě, a to od roku 1989.²

Pokud je hlavním účelem trestního práva ochrana jednotlivců a společnosti jako celku před kriminalitou, pak by výrazným prvkem trestu mělo být odčinění újmy, která byla poškozenému trestným činem způsobena. Podle názoru restitučních teorií klasické trestní právo zájmy poškozeného neřeší dostatečně a důraz by měl být kladen nejen na kompenzaci škody, ale i na zohlednění jiných zájmů poškozeného, s čímž souvisí posílení jeho postavení v průběhu trestního řízení. Obdobná hlediska akcentuje i restorativní justice, která je však zasazuje do širšího rámce. Restorativní justice vidí v trestném činu konflikt mezi dvěma či více stranami, jenž lze vyřešit aktivním zapojením všech dotyčných – poškozeného pachatele i dotčeného společenství. Tím, že si stát postupně od doby vrcholného středověku přisvojil trestní monopol a jakýkoliv trestný čin je chápán jako újma způsobená státu, došlo k odosobnění trestní justice. Trest byl pojímán jako projev abstraktní spravedlnosti, jenž je nezbytný k uspokojení dotčeného státu, a náprava následků či zohlednění zájmu poškozeného se staly nutně druhotnými. Jakkoli trestní monopol státu znamenal ve své době nepochybný pokrok (např. omezení krevní msty), potlačil i prospěšné tradiční prvky jako jsou lítost a odpuštění uplatňované při řešení zločinů.³

² srov. ZEHR, H., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 4-7.

³ srov. LATA, J., *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2010, s.32.

Koncept tzv. restorativní justice původně zamyšlený jako určitá alternativa ke klasickému trestnímu procesu se nejprve uplatňoval ve stadiu přípravného řízení nebo v řízení před soudem, či místo soudního projednávání. Nyní se postupně prosazují principy restorativní justice i ve stádiu vykonávacího řízení, tedy při výkonu uložených trestních sankcí, například ve formě ukládání trestů nespojených přímo s odnětím svobody - hrozba trestem odnětí svobody po určité zkušební dobu případně s uloženým dohledem probačního úředníka, trest obecně prospěšných prací či mj. také trest domácího vězení. Dochází i k modifikaci samotného výkonu nepodmíněných trestů odnětí svobody. V této souvislosti se hovoří o „restorativním vězeňství“ jako o systému, který by měl eliminovat nežádoucí účinky prizonizace, zejména dlouhodobé. Jak známo, rozhodujícím předpokladem pro nápravný (resocializační) efekt výkonu trestu odnětí svobody, je uznání vlastní viny a spravedlivosti trestu ze strany odsouzeného. Tomu by mohly napomoci některé již osvědčené metody restorativní justice, jako např. kontakt (třeba pouze písemný) mezi odsouzeným a obětí (v opravdu krajních případech např. i s pozůstalými), který by umocnil subjektivní prožívání viny (např. omluvou, projevem lítosti) a motivoval pachatele k odčinění následků jeho činu, k náhradě způsobené škody a tím i k vlastní převýchově. Za další „restorativní“ způsoby výkonu dlouhodobých, ale i doživotních trestů, se považuje rozšířený kontakt s vnějším světem, poskytnutí možnosti odsouzeným podílet se na organizování svého každodenního režimu ve věznici apod.⁴

1.1 Krize vězeňského systému

Změna charakteru kriminality v 50. letech spočívající zejména v prudkém vzestupu tradiční zločinnosti, vyvolala otázku po smyslu účinnosti trestů odnětí svobody. Východisko bylo zprvu spatřováno v liberalizaci, humanizaci a modernizaci vězeňství. Na tyto účely byly ve vyspělých státech vynaloženy v 60. a 70. letech obrovské prostředky, efekt byl ale daleko menší, než se očekávalo. Po roce 1970 čelily evropské země ekonomickým obtížím, z čehož vyplynuly politické důsledky a řady souvislostí. V trestní justici došlo k velkému navyšování počtu krátkodobých trestů, což bylo chápáno jako důsledek skepticismu výsledků rehabilitačních a resocializačních programů, důsledek rozpadu přirozené sociální kontroly,

⁴ srov. *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 18.

zvyšující se tempo urbanizace a industrializace. Nárůst krátkodobých trestů se pak projevoval v přetížení vězeňského systému a chronickém nedostatku vězeňských kapacit. Prokázalo se, že nevhodnost krátkodobých trestů odnětí svobody je nesporná. Bylo zřejmé, že současná trestní justice se nemůže orientovat jen na aspekt trestání. Hlavní rysy novodobého přístupu ke krátkodobým trestům odnětí svobody spočívají zejména na legislativních úpravách, které nejsou chápány pouze jako kroky humanizující, ale jako racionální způsob zacházení s pachateli. V úplných začátcích r. 1986 se touto problematikou komplexně zabýval sedmý kongres OSN v přijaté rezoluci „*Redukce vězeňské populace, alternativy uvěznění a sociální integrace pachatelů*“.⁵

Alternativy ke krátkodobým trestům nemají charakter charitativních opatření, ale stávají se integrální součástí sociální práce navazující na trestní justici. Hlavním otevřeným motivem jsou ekonomické důvody. Široká aplikace trestů nespojených s odnětím svobody má pomoci řešit krizi vězeňského systému a uvolnit kapacity pro izolaci pachatelů závažných trestných činů.⁶

1.2 Principy restorativní a retributivní justice

V retributivním justičním pojetí je trestný čin primárně porušením práva a hlavní zřetel je kladen na to, aby pachatelé byli podle zásluhy potrestáni, spravedlnost je naplněna přiznáním viny a uložením trestu. V restorativní justici je trestný čin prohřeškem proti osobě a narušením vzájemných vztahů. Hlavní zřetel je zde kladen na potřeby poškozeného a odpovědnost pachatele v procesu nápravy. K naplnění spravedlnosti dochází za účasti všech participujících osob, které usilují o nápravu narušeného stavu. Pro srovnání obou přístupů jsou níže ukázány klíčové otázky, které oba přístupy řeší:⁷

⁵ srov. *K problematice alternativních trestů*. MAREŠOVÁ, A., VÁLKOVÁ, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994, s. 3-4.

⁶ srov. KARABEC, Z. *Krátkodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 6-7.

⁷ srov. ZEHR, H., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 14-15.

RETRIBUTIVNÍ JUSTICE**RESTORATIVNÍ JUSTICE**

Jak byl porušen zákon?	x	Komu vznikla škoda?
Kdo se daného činu dopustil?	x	Jaké jsou potřeby poškozených?
Jak má být pachatel potrestán?	x	Komu vznikají závazky a povinnosti?

Retributivní i restorativní trestní systém se může na první pohled jevit jako kontrastní, ale obě teorie pracují se základní koncepcí, že spáchání trestného činu narušuje stav rovnováhy. Z obou přístupů vyplývá, že poškozenému se má něčeho dostat a pachatel má něco dát. Oba přístupy se také shodují v tom, že je zapotřebí zachovat úměrný vztah mezi spáchaným jednáním a odpovědí na něj. Liší se ale způsob, jak k tomu dospět. Retributivní teorie je založena na předpokladu, že k nápravě vzniklé situace dojde prostřednictvím újmy a omezení pachatele. V praxi se ale velmi často ukazuje kontraproduktivita tohoto řešení jak v případě pachatele, tak i poškozeného. Naproti tomu restorativní justice věří v to, že nápravy lze dospět prostřednictvím uznání újmy a potřeb poškozeného a aktivním zapojením pachatele do zodpovědného odškodnění svého činu. Odborník na restorativní justici Howard Zehr⁸ uvádí, že v blízké budoucnosti by se restorativní justice stala v soudním prostředí běžnou normou a některé formy systému trestní justice budou vnímány jako alternativy k restorativním postupům. Ovšem neopomíjí ty případy sporů, které jsou tak složité nebo závažné, než aby mohly být vyřešeny přímými účastníky. Proto je dobré mít k dispozici systém, který bere v potaz zájmy a závazky společnosti přesahující kompetence bezprostředních aktérů daného sporu. Dle H. Zehra může být reálným cílem to, že v maximální možné míře budeme směřovat k restorativním procesům. Většinou se však budeme pohybovat mezi oběma póly, kde budou využívány nástroje obou systémů a proces naplňování spravedlnosti pak bude pouze částečně restorativní.

M. Kracík⁹ Zehrovo stanovisko opisuje a doplňuje, že zatímco retributivní justice nabízí jako východisko trest, restorativní justice se spíše než na sankci zaměřuje na odstranění způsobené újmy a přijetí vhodných opatření snižujících riziko recidivy pachatele. Dále uvádí,

⁸ srov. ZEHR, H., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 39-40.

⁹ srov. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 35.

že budoucnost je spíše v kombinaci obou modelů. V mnoha případech to jsou restorativní přístupy, které jsou v daném stavu nejefektivnějším a nejspravedlnějším řešením. Nejde ale o univerzální řešení. Mnohdy je využití restorativních programů založených na společném setkání nemožné (např. pachatel se nedoznává, není ochoten nést odpovědnost za spáchaný čin nebo setkání s pachatelem by mohlo oběti způsobit další újmu). Oba přístupy se mohou vhodně doplňovat tak, aby byly nalezeny nejvhodnější cesty nápravy nebo se alespoň pokusit o zmírnění následků.

1.3 Účinnost, kritika a perspektiva restorativní justice

Aby se předešlo možné nedůvěře a pochybnostem doprovázející aplikaci restorativních přístupů (vzhledem k jejich relativní neověřenosti a novosti i v mnoha vyspělých státech), měly by být zkoumány klíčové prvky restorativní justice. Tím jsou zájmy a potřeby obětí trestných činů, konkrétně kompenzace, bezpečnost, informace, účast při procesu a celková pomoc obětem. Při výzkumech je sledováno, jak jsou tyto zájmy uspokojovány v rámci restorativního procesu v porovnání s tradičním systémem retributivní justice. Studie prezentována na 4. mezinárodní konferenci o restorativní justici pro mladistvé (Restorative Justice Theory Validation, Tubingen, SRN, říjen 2000)¹⁰, zaměřená na účinnost 42 restorativních programů v USA sděluje, že 89% obětí bylo uspokojeno ve svých nárocích, zatímco ve srovnatelných případech tradičního trestního procesu bylo uspokojeno 55,8% obětí. Výraznější rozdíly se ukázaly ve vnímání celkové spravedlnosti těchto dvou typů řešení trestné činnosti. Oběti vnímaly restorativní proces jako spravedlivý v 96,1% případů, zatímco klasický trestní model považovalo za spravedlivý 56% případů. I v případě pachatelů se ukázalo, že oni samotní považují restorativní proces za spravedlivější (94,9), oproti procesu retributivnímu (77,6%). Z uvedené studie mimo jiné vyplynulo, že úspěšnější byly ty restorativní programy, které soustředily větší počet subjektů na projednávání případu, než programy založené pouze na projednání případu mezi pachatelem a obětí (mediací).

Námitkou proti vhodnosti celkového konceptu restorativní justice se může stát argumentace, (kterou výše uvádí jak H. Zehr, tak M. Kracík), že v systému restorativní justice je možno řešit jen méně závažné trestné činy. Dalším argumentem proti je nepochopení

¹⁰ srov. KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 15.

podstaty restorativní justice u značné části pachatelů, protože její metody by mohly být vnímány jako projevy určité slabosti nebo bezradnosti společnosti. Oprávněné pochybnosti se týkají i reálnosti požadavků, aby v rámci restorativní justice docházelo k úplnému obnovení vztahů narušených trestným činem (poškození zdraví či psychická újma). Některé restorativní metody v daných případech nemohou přicházet v úvahu.¹¹ Dalším negativem může být skutečnost, že koncept restorativní justice nabývá v některých směrech i rysů určité módnosti a že se objevuje i nekritické upřednostňování restorativních přístupů tam, kde je na místě nekompromisní reakce.¹²

Koncept restorativní justice přináší řadu možností, jak oddělovat a individualizovat nejen ukládané sankce, ale jak individualizovat i způsob projednávání spáchaného deliktu, tedy i trestní proces. Úspěch většiny teoretických koncepcí v oblasti humanitních věd závisí na tom, jak se teoretické představy podaří uvést v praktickém životě. K tomu je nutné náležité organizační a institucionální zajištění. Pokud jde o koncept restorativní justice, lze říci, že se jí podařilo pevně zakotvit na několika kontinentech a různých právních systémech v řadě zemí. Nyní již lze konstatovat, že vytvořené organizační předpoklady pro restorativní justici jakožto nezbytná alternativa k retributivní justici, postupně ovlivňují i úpravu hmotně právních a procesních ustanovení v právních řádech evropských zemí. Koncept restorativní justice se asi nebude vyvíjet jako samostatný způsob trestání a zacházení s pachateli, tedy jako protikladný nebo konkurenční model k tradičnímu systému trestní justice. Spíše půjde o symbiózu, vzájemné ovlivňování a prolínání obou modelů tak, že nosné principy obou přístupů budou formovat trestní justici v průběhu jejího dalšího vývoje.¹³

1.4 Restorativní justice v České Republice

Trestní justice v České republice je založena na tradičním kontinentálním trestním procesu a na poměrně rigidní hmotně právní a procesní úpravě, která poskytuje jen omezený prostor soudům, státním zástupcům i policejním orgánům pro volnou úvahu při hledání nejvhodnějších postupů při řešení trestních věcí nejen v zájmu společnosti, ale i obětí

¹¹ srov. KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 15-19.

¹² srov. Tamtéž, s. 19.

¹³ srov. Tamtéž, s. 16-19.

a pachatelů.¹⁴ Přesto, že je české trestní právo založeno na klasickém kontinentálním právu a tím pádem je jeho úprava poměrně rigidní, princip restorativní justice postupně proniká i do systému našeho práva. Legislativní zakotvení restorativních postupů a metod tomu hodně pomáhá. Konkrétně se zde myslí zejména instituce obecně prospěšných prací, mediace, peněžitý trest, podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem v trestním právu hmotném, možnost narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání v trestním právu procesním, trest domácího vězení, trest zákazu vstupu. Neméně významným krokem bylo zakotvení Probační a mediační služby zákonem č. 257/2000 Sb.,¹⁵ o Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti 1. ledna 2001.¹⁶

2 VYMEZENÍ TRESTU DOMÁCÍHO VĚZENÍ V ČESKÉ REPUBLICCE

Domácí vězení je druh trestu, který spočívá v omezení svobody pohybu a pobytu pachatele. Je alternativním trestem vůči trestu odnětí svobody, neboť odsouzený sice nepobývá ve vězení, ale má povinnost se zdržovat v daném čase v určeném obydlí. Je zaveden od ledna 2010 novým trestním zákoníkem. Podrobněji se trestem budeme zabývat v dalších kapitolách.

2.1 Historický exkurz

Trest domácího vězení v různých obměnách není pro středoevropany ničím neznámým. Pro příklad v dobách Velkomoravské říše byl v 9. st. syn francouzského krále Ludvíka Karoloman uvězněn do domácího vězení v Řezně. O několik staletí později je prokázáno doživotní domácí uvěznění na svém vlastním zámku pro hraběnku Alžbětu Báthory. O tom, že TDV není v našem právu ničím zcela novým, svědčí doba Rakouska-Uherska, kde je třeba zmínit zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, který hovoří o TDV hned na několika místech. Buď jej bylo možno uložit jen na „*přípověď odsouzence, že se „nevzdálí“ anebo tak, že se mu postaví stráž. Uloženým trestem domácího vězením se odsouzený zavázal, že se pod nižádnou záminkou z domu nevzdálí pod trestem, že*

¹⁴ srov. KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 18-19.

¹⁵ Zákon č. 257/2000 Sb. ze dne 14. července 2000, o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ srov. ŽATECKÁ, E., *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007, s. 20.

by ostatní čas vězení přestáti musel ve věznici veřejné...“. Mezi další podmínky, za kterých bylo možné uložit podle říšského zákona trest domácího vězení patřil fakt, že „...*trestanec jest člověkem bezúhonné pověsti a když byl vzdálen jsa od svého příbytku, nemohl si hleděti svého úřadu, svého obchodu, nebo svého výdělku“.* Tento říšský zákon byl nahrazen zákonem z roku 1950 a ten trest domácího vězení už neznal, stejně jako ještě pozdější zákon z r. 1961.¹⁷

2.2 Obecné a právní vymezení trestu domácího vězení v České republice

Trest domácího vězení je v moderním pojetí alternativním trestem, který s účinností od 1.1. 2010 zavedl nový trestní zákoník rozšiřující škálu alternativních trestů, které je možné ukládat dospělým za spáchané přečiny a stejně tak i mladistvým (tedy od 15 let věku) za spáchaná provinění. V důvodové zprávě k § 60 je trest domácího vězení veden požadavkem zachováním pozitivních rodinných a pracovních vazeb i ekonomickými hledisky vztahujícími se k výkonu takového trestu. Tento trest, který je alternativou především k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, by měl být ukládán osobám, které je třeba (s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu, osobě pachatele i možností jeho resocializace) bezprostředně postihnout omezením osobní svobody, protože podmíněné odsouzení by bylo nedostatečné. Avšak vzhledem k jejich osobním vlastnostem a rodinným poměrům postačuje podstatně menší intenzita zásahů vůči nim.¹⁸

Tento trest je v trestním zákoníku uveden jako druhý nejpřísnější, tedy na druhém místě za trestem odnětí svobody, může se uložit až na dobu dvou let. Jeho ukládání se očekává u pachatelů, kteří nesplňují podmínky pro uložení mírnějšího trestu odnětí svobody podmíněně odloženého a není nutné jim uložit trest odnětí svobody vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, osobě a poměrům odsouzeného. Podmínkou pro jeho uložení je písemný slib pachatele, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese. Ukládání a výkon trestu domácího vězení jsou upraveny v Zákoně č. 40/2009 Sb. Trestním zákoníku¹⁹, v § 60 a § 61 a Zákoně č. 141/1961 Sb.,²⁰ o trestním řízení soudním (trestním

¹⁷ srov. KYSELA, K., VOLECKÝ, P. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, roč. 15, č. 7-8, s. 4-5.

¹⁸ Trestní zákoník.cz: Návrh trestního zákoníku; Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku [online], [cit. 2013-02-24]. Dostupné na WWW: <<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>>

¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

řádu) v § 334 a) až § 334 g) v platném znění. Trest spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin, nebo stanoví-li soud jinak. Tuto dobu může soud upravit tak, aby výkon trestu nebránil zaměstnání odsouzeného, potřebné lékařské péči a případně může soud odsouzenému povolit také účast na bohoslužbách i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.²¹

Dne 7.10.2011 byl přijat zákon č. 330,²² který mění trestní zákoník v i v některých bodech týkajících se trestu domácího vězení. V aktuálně platné právní úpravě tak již není dán čas a dny, kdy se musí odsouzený zdržovat v obydlí nebo jeho části - záleží na zvážení soudu, který sám určí dny a časové období. Musí při tom zohlednit nově vedle zdravotního stavu, zaměstnání a náboženského vyznání také péči o nezletilé děti a příp. vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí (§60 odst. 3 a 4 tr. zákoníku v platném znění). Za porušení trestu pak není již stanoven náhradní trest odnětí svobody, nýbrž odsouzený v případě porušení vykoná zbytek trestu domácího vězení ne již doma ve svém obydlí, nýbrž ve věznici, přičemž každý nevykonaný den domácího vězení se počítá jako jeden den odnětí svobody (§61 tr. zákoníku). Starší i současná právní úprava umožňuje soudu též odsouzenému uložit přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Jde-li o mladistvého pachatele či pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud uložit také některá z výchovných opatření, např. dohled probačního úředníka. Odsouzený je povinen hradit náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení. Ministerstvo spravedlnosti upravuje podrobnosti kontroly výkonu trestu domácího vězení vyhláškou.²³

Počátek výkonu trestu domácího vězení stanoví soud tak, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti. Změny v místě výkonu trestu domácího vězení a čase, ve kterém je

²⁰ Zákon č. 141/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, o trestním řízení soudním.

²¹ Probační a mediační služba České Republiky: Trest domácího vězení [online], [cit. 2012-02-07]. Dostupné na WWW: <<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>

²² Zákon č. 330/2011 Sb. ze dne 7. října 2011, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

²³ Vyhláška č. 458/2009 Sb. ze dne 11. prosince 2009, denní sazba na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení.

odsouzený povinen jej vykonávat, jsou možné pouze ze závažných důvodů a závisí na rozhodnutí soudu. V odůvodněných případech může soudce rozhodnout také o odkladu nebo přerušení výkonu trestu. Dodržování domácího vězení kontroluje namátkovým způsobem pracovník PMS do doby, než bude zprovozněn elektronický kontrolní systém. Na financování nákladů domácího vězení se odsouzený spolupodílí. Náklady od počátku trestu jsou dosud určeny paušálně částkou 50 Kč za jeden den vykonaného domácího vězení.²⁴

Základní podmínkou pro účinné využívání funkce a smyslu TDV je kvalitní spolupráce soudu a PMS. Úspěšnost trestu závisí na kvalitních informacích, které poskytl probační pracovník soudu před rozhodnutím a o výkonu trestu a také neméně na připravenosti obviněného, jeho motivaci a důkladné informovanosti.²⁵

2.3 Zhodnocení české právní úpravy trestu domácího vězení

Na rozdíl od trestu obecně prospěšných prací, kde soud podle právní úpravy (§ 64 tr. zákoníku) ke stanovisku souhlasu pachatele přihlíží (avšak není tímto stanoviskem vázán), u TDV je právě souhlas pachatele fakticky vyžadován (podmínku písemného slibu se souhlasem zdržování se ve stanovené době na určité adrese upravuje §60 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku). Pokud tedy pachatel nebude s uložením TDV souhlasit, jednoduše nevydá souhlas a trest nemůže být uložen. Tímto způsobem je alespoň do určité míry odstraněna kolize s principem nedotknutelnosti obydlí (čl. 12, Listina základních práv a svobod).²⁶ Problémem ale zůstává narušení ochrany nedotknutelnosti obydlí osob, se kterými pachatel bydlí. Na základě tohoto F. ŠČERBA (2009)²⁷ uvádí, že by bylo rozumné uvažovat o tom, aby uložení TDV nebylo podmíněno pouze slibem samotného pachatele, ale také stanoviskem osob obývajících dané obydlí. Fakticky je při šetření PMS v bydlíšti toto stanovisko ostatních osob, zejména těch, které mají jasný právní nárok k danému obydlí vyžadováno a bez

²⁴ Probační a mediační služba České Republiky: Trest domácího vězení [online], [cit. 2012-02-07]. Dostupné na WWW: <<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>

²⁵ srov. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 150-151.

²⁶ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky: LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD [online], [cit. 2012-02-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>

²⁷ ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. In *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právníké dny*. Praha: Leges, 2009, s. 59.

souhlasného stanoviska nemůže být TDV do daného obydlí doporučeno²⁸, avšak i přes toto nesouhlasné stanovisko spolubydlících může být nakonec trest uložen, neboť toto zákon nevyžaduje. Dále se tento autor vyjadřuje k nepoměru výši náhradního trestu odnětí svobody, pokud se TDV vezme v úvahu jako nejpřísnější alternativní sankce. Podle dřívější právní úpravy ustanovení § 61 odst. 1 tr. zák. totiž soud při ukládání TDV zároveň stanovil pro případ, že by výkon tohoto trestu byl mařen, náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok. Podle novelizované právní úpravy mohou odsouzenému sice hrozit až dva roky odnětí svobody (při uložení dvouletého trestu domácího vězení), avšak každým vykonaným dnem domácího vězení se mu tento nepodmíněný trest krátí. Přitom u méně závažného peněžitého trestu soud stanovuje podle nového trestního zákoníku náhradní trest odnětí svobody dokonce až na čtyři roky (§ 69 odst. 1 tr. zák.). Pokud navíc lze domácí vězení uložit např. i u úmyslných trestných činů, u nichž horní hranice trestu odnětí svobody činí pět let, lze mít pochybnosti o tom, že by hrozba zbývajících trestu odnětí svobody spolehlivě odrazovala odsouzeného od porušování podmínek výkonu TDV. Z hlediska celkového systému alternativních sankcí a jejich vzájemných vazeb by tedy bylo právně vhodné zvýšit u domácího vězení maximální délku náhradního trestu odnětí svobody.²⁹

O problematice kontrol odsouzených, která vychází z připravovaného, ale zatím neexistujícího elektronického monitoringu (zajišťující větší efektivitu trestu) se F. Ščerba vyjadřuje jako o brzdícím prvku ochoty soudců k ukládání TDV. Trestněprávní úprava týkající se kontroly odsouzených (§ 334b a 334c) hovoří o „provozovateli kontrolního systému“, nikoli tedy úzce např. o Policii ČR. Nynější ustanovení § 334b tr. řádu umožňuje dvojitý způsob kontroly odsouzeného probačním úředníkem, a to buď osobní namátkovou kontrolou nebo ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, který umožňuje detekci pohybu odsouzeného. Trestněprávní úprava počítala se způsobem zajištění kontroly odsouzených jak vlastními prostředky (konkrétně nákup technického vybavení a posílení personálu zabývajícím se monitoringem), tak prostřednictvím nákupu služeb poskytovaných soukromým subjektem, který by byl schopen s využitím vlastní techniky a personálu dodávat přesvědčivé a důkazně podložené údaje o pohybu odsouzeného. Tento

²⁸ srov. *Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení*. Pokyn ředitele č. 4/2010. Probační a mediační služba České republiky, 2010, s. 3-7.

²⁹ srov. ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. In *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny*. Praha: Leges, 2009, s. 59.

druhý způsob využívají i jiné státy a může být často výhodnější než monitorování vlastními prostředky. Základním kamenem efektivity TDV je reálné umožnění elektronické kontroly výkonu trestu, jak již bylo řečeno výše. Z tohoto pohledu je třeba kriticky hodnotit skutečnost, že nová právní úprava předběhla reálné možnosti jejího uplatnění v praxi. V České Republice se dosud nevžil systém užívaný v jiných zemích, kde je nejprve zorganizována experimentální realizace určitého opatření a až v případě úspěšných výsledků dochází ke změně právní úpravy.³⁰ Jako určitý nedostatek právní úpravy výkonu TDV by mohlo být nevyjádření povinnosti odsouzeného vést řádný život během výkonu trestu jako jednu z hlavních podmínek v samotné konkretizaci obsahu TDV. Tím by se předešlo případným sporným otázkám, které by mohly nastat při chování pachatele, které sice nemá znaky trestného činu, ale svou podstatou se neslučuje s vedením řádného života. Otázkou také zůstává, zda je v zákoníku jasně vymezen prostor, ve kterém se má odsouzený zdržovat během výkonu trestu, neboť pouhý pojem „určené obydlí“ může být v budoucnu zdrojem mnoha výkladů, což může vést k nejednotnosti a právní nejistotě v rámci výkladu trestního zákoníku.³¹ I přes uvedené nedostatky kvality právní úpravy TDV lze zhodnotit, že jde o úpravu kvalitní, jejím pozitivem, např. ve srovnání s úpravou slovenskou³² je její podrobnost a přesnost.³³

2.4 Zapojení PMS ČR do přípravy realizace trestu domácího vězení

V roce 2009, tedy rok před spuštěním TDV v českém právním řádu, se PMS ČR věnovala přípravě praktické realizace rozhodování o tomto trestu a následně zabezpečení jeho kontroly. Zapojila se do procesu připomínkování vyhlášek týkajících se TDV, pracovala jako aktivní člen expertní skupiny ministerstva spravedlnosti pro zavedení elektronického monitoringu a vytvořila interní metodické standardy TDV. Iniciovala osvětovou kampaň mezi soudci zaměřenou na vysvětlení pojetí tohoto trestu a důležitost předběžného šetření

³⁰ srov. ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. In *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny*. Praha: Leges, 2009, s. 59.

³¹ Srov. KYSELA, K., VOLECKÝ, P. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, roč. 15, č. 7-8, s. 13.

³² §53 zák. č. 300/2005 Z. trestný zákon.

³³ srov. ŠČERBA, F. Právní úprava nových alternativních trestů. In *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny*. Praha: Leges, 2009, s. 59-63.

probačního pracovníka před jeho uložením. Současně přímo ve střediscích PMS probíhalo personální posílení a logistické vybavení.³⁴

3 ČINNOSTI PROBAČNÉHO PRACOVNÍKA VE FÁZÍCH TRESTU DOMÁCIHO VĚZENÍ

Pro všechny fáze jsou společné základní principy činnosti PMS, a to úzká spolupráce s příslušným orgánem činným v trestním řízení a zapojení poškozeného do procesu řešení konfliktu.³⁵ Obsahem TDV zákonodárce dává soudu dostatečný prostor pro přizpůsobení výsledného trestu konkrétnímu pachateli ve formě individuálních povinností a omezení, které mohou být ve spolupráci s PMS zvoleny tak, aby bylo co nejvíce dosaženo smyslu trestání.³⁶

3.1 Předběžné šetření – příprava k uložení trestu

Realizace institutu předběžného šetření má za úkol zjistit důležité okolnosti pro uložení tohoto trestu (aktuální bytové a sociální poměry odsouzeného) a další okolnosti, které by měly na případné uložení trestu vliv. Předběžné šetření je podmíněno dobrovolnou spoluprací odsouzeného s probačním úředníkem. Uskutečňuje se v těch případech, u kterých jsou splněny podmínky pro uložení tohoto trestu a zároveň vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu, osobě a poměrům pachatele se jeví tento trest jako dostačující. Na základě provedení analýzy rizik a potřeb pachatele, na základě zjištění potřeb a zájmů oběti trestného činu, může probační úředník navrhnout soudu uložení přiměřených omezení nebo povinností obviněnému. Navázání spolupráce s obětí trestného činu je nedílná součást kompetencí probačního úředníka. Ten se zajímá o pachatelův postoj k oběti nebo poškozené organizaci, o jeho stanovisko k náhradě škody a o jeho aktuální možnost vzniklou škodu uhradit. Cílem vzájemné spolupráce je napravení vztahů narušených trestným činem včetně náhrady škody.³⁷

³⁴ ČÁDOVÁ, J., Domácí vězení není jen sankce, ale sociální práce. *České vězeňství*, 2010, č. 1, s. 17.

³⁵ srov. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 158.

³⁶ srov. KYSELA, K., VOLECKÝ, P. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, roč. 15, č. 7-8, s. 13.

³⁷ Probační a mediační služba České Republiky: Trest domácího vězení [online], [cit. 2012-02-07]. Dostupné na WWW: <<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>

3.2 Práce s poškozeným/obětí

Od prvního kontaktu s pachatelem se probační úředník zajímá o jeho zájem a postoj k oběti nebo poškozené organizaci, o jeho stanovisko k náhradě škody a o jeho aktuální možnost vzniklou škodu uhradit.³⁸ Navázání spolupráce probačního úředníka s obětí trestného činu je průběžnou a nedílnou součástí jeho práce. Činnosti s obětí a pachatelem zaměřuje k nápravě vztahů narušených trestným činem včetně náhrady škody.³⁹ Zároveň je odsouzený probačním úředníkem informován, že ve věci bude kontaktována i oběť či poškozená organizace. Pokud je konkrétní případ vhodný ke zprostředkování mediace mezi pachatelem a obětí, a obě strany s jejím provedením souhlasí, pak mediaci zpravidla provádí specialista k tomu určený. Ten následně o výsledku provedené mediace informuje.⁴⁰

3.3 Kontrola výkonu trestu domácího vězení

Probační pracovník se soustředí v této fázi na to, zda odsouzený pobývá ve stanovenou dobu na stanoveném místě, jak a jestli řeší náhradu škody trestného činu, placení nákladů trestního řízení a nákladů trestu domácího vězení a jak také plní uložené povinnosti a omezení. Souběžně s tím pomáhá klientovi při řešení jeho osobních problémů formou odborné pomoci a poradenství s cílem vést ho k řádnému životu. Pracovník je po dobu trestu také v kontaktu s rodinou klienta nebo společenstvím, které s klientem sdílí společné prostory obydli. Cílem je snížit pravděpodobnost nevhodného chování klienta či zamezit vzniku nového trestného činu. Základním prostředkem výkonu kontroly TDV v současnosti, kdy ještě není v provozu elektronický monitoring, je provádění namátkové kontroly v místě aktuálního

³⁸ „Naléhavost řešení otázky kompenzace škody obětím trestné činnosti vedla k tomu, že Parlament ČR přijal roku 1997 zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem a o změně a doplnění některých zákonů. Jde o první český právní předpis, který věnuje pozornost odškodňování obětí trestné činnosti. Zákon poprvé zavádí do právního řádu kategorii „oběť trestné činnosti“, která se v něm doposud nevyskytovala.“ Srov. JELÍNEK, J. *Novelizace trestního práva v roce 1997*. Praha: Linde Praha a.s., 1998, s. 43.

³⁹ Probační a mediační služba České Republiky: Trest domácího vězení [online], [cit. 2012-02-07]. Dostupné na WWW: <<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>

⁴⁰ srov. *Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení*. Pokyn ředitele č. 4/2010. Probační a mediační služba České republiky, 2010, s.13-14.

bydliště odsouzeného. Tyto kontroly jsou doplňovány konzultacemi pracovníka na středisku PMS a případnými dalšími profesionálními způsoby práce PMS.⁴¹

Pracovník PMS reaguje na všechny změny a zjištění během výkonu trestu tím, že je projedná s odsouzeným, informuje o výsledku soud a navrhuje další postup ve smyslu odkladu, přerušení nebo změny. V případě objektivně prokázaného maření navrhuje přeměnu trestu v trest odnětí svobody. Se zavedením elektronického kontrolního systému se rozšíří činnost pracovníka o komunikaci s poskytovatelem tohoto systému, koordinaci činností a analýzu zjištění.⁴²

3.4 Postup v případě maření trestu

Každé neplnění podmínek výkonu trestu, nedodržování uložených přiměřených omezení a povinností sděluje probační úředník soudu. Pokud odsouzený maří výkon tohoto trestu, soud rozhodne o přeměně zbytku trestu domácího vězení v trest odnětí svobody.⁴³ Základním předpokladem úspěšného průběhu TDV a jeho kontroly je důkladné poučení odsouzeného o jeho povinnostech a o důsledcích v případě porušení daných povinností. Probační úředník odsouzenému vysvětlí a na místě ukáže, kde se musí nacházet v momentě kontroly a zdůraznit jeho zodpovědnost na zajištění vlastní dosažitelnosti. Dále vysvětlí klientovi konkrétní situace, které znamenají maření TDV. Klient má povinnost každou předvídatelnou nepřítomnost předem ohlásit. Pokud akutně nastane nepředvídatelná situace (tj. situace, kdy odsouzený bude muset určené místo opustit, oznámí tuto skutečnost neprodleně poté, jakmile to bude možné. Současně je odsouzený poučen, že se po této nepředvídatelné události musí dostavit nejbližší pracovní den osobně na středisko PMS a doložit důvody své nepřítomnosti.⁴⁴

⁴¹ srov. *Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení*. Pokyn ředitele č. 4/2010. Probační a mediační služba České republiky, 2010, s.10-12.

⁴² srov. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 157.

⁴³ Probační a mediační služba České Republiky: Trest domácího vězení [online], [cit. 2012-02-07]. Dostupné na WWW: <<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>

⁴⁴ srov. *Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení*. Pokyn ředitele č. 4/2010. Probační a mediační služba České republiky, 2010, s.12-13.

4 TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ V ZAHRANIČÍ

Důvody, které vedly v historických počátcích v 80. letech 20. století k zavedení trestu moderního domácího vězení, byly především ekonomické, neboť výdaje za trest domácího vězení jsou jednoznačně nižší než za trest odnětí svobody. Dalším důvodem byla zátěž přeplněných věznic a tlak veřejného mínění na řešení neutěšené situace ve vězeňství. Nejprve byl trest domácího vězení pojímán jako trest ve formě izolace pachatele za účelem ochrany společnosti. Postupně se ale přešlo k pojetí začlenění domácího vězení do kontextu probace, s čímž souvisí kladení důrazu na jeho nápravnou funkci. Omezení osobní svobody v domácím prostředí je spojováno s resocializačními programy zaměřenými na změny osobnosti pachatele.⁴⁵

4.1 Americký model

První moderní pojetí trestu domácího vězení se začalo užívat v USA během 80. let (house arrest/home confinement). V popředí nestála snaha o nápravu pachatele, spíše se kladl důraz na jeho potrestání a omezení (incapacitation). V roce 1986 se v USA začalo při kontrole odsouzených užívat elektronického sledování, přičemž počet elektronicky monitorovaných osob narostl na několik tisíc. V USA a Kanadě je hojně uplatňován tzv. **back-end** model domácího vězení, kdy se odsouzený domácímu vězení podrobuje po odpykání trestu odnětí svobody. Vychází se z předpokladu, že takové opatření snižuje pravděpodobnost opětovného spáchání trestných činů, popř. že se prodlužuje interval mezi propuštěním z výkonu trestu a opětovným páčáním trestné činnosti. Američané rozlišují tzv. aktivní systém sledování (continuous signal system), umožňující nepřetržitý monitoring, oproti tzv. pasivnímu systému (programmed contact system), který vyžaduje, aby se sledovaný v určitých intervalech na výzvu ohlásil. Po technické stránce lze hovořit o elektronickém monitoringu první generace, který umožňuje zjistit, zda se osoba nachází na určeném místě. Zařízení druhé generace již dokáží osobu s určitou přesností lokalizovat.⁴⁶

⁴⁵ srov. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 158.

⁴⁶ Justice.cz. *Oficiální server českého soudnictví: Zkušenosti ze zahraničí* [online], [cit. 10.3.2013]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>>

4.2 Evropský model

V Evropě začalo být elektronicky monitorované domácí vězení zaváděno o dekádu později než v Americe, přičemž se evropský přístup od výše zmíněného amerického v podstatných rysech odlišuje. Především se jedná o větší důraz na nápravnou funkci trestu, jenž je spojována s různě účinnými rehabilitačními programy, zaměřenými na osobnost pachatele. Ze zemí Evropské unie se domácí vězení spojené s elektronickým sledováním v určité formě uplatňuje ve Velké Británii, Francii, Belgii, Nizozemí a Švédsku. V Anglii a Walesu bylo domácí vězení zavedeno jako samostatný trest již v roce 1991. Od roku 1999 se uplatňuje tzv. **back-end** model, v podobě tzv. domácí vazby (Home Detention Curfew). Osoby, které si odpykávají trest odnětí svobody v trvání do 4 let, mohou být na určitou dobu (max. 2 měsíce) před propuštěním umístěny do domácího vězení a podrobeny elektronické kontrole. Dále je v Británii užíván soudní zákaz vycházení, alternativní trest typu **front-end** s maximální délkou 6 měsíců, přičemž odsouzená osoba starší 16-ti let je podrobena zákazu vycházení až na dvanáct hodin denně jeden až sedm dní v týdnu. Soudní zákaz vycházení lze v Británii užít i jako alternativu k vyšetřovací vazbě nebo místo záruky v podobě kauce. Ve Francii má elektronicky monitorované domácí vězení charakter alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, popř. jeho zbytku o délce nepřekračující jeden rok. Podobně jako v Británii je i ve Francii možno domácím vězením nahradit vyšetřovací vazbu. Ve Švédsku byl zaveden back-end typ elektronické kontroly umožňující nahrazovat krátké tresty do tří měsíců odnětí svobody. K uložení domácího vězení je nutný nejen souhlas odsouzeného, ale i dospělých příslušníků jeho domácnosti. Pozornosti dále zasluhuje model užívaný od roku 2000 v Nizozemí spojený s intenzivní péčí o nápravu pachatele. Domácí vězení je v nizozemském pojetí především součástí širšího rehabilitačního programu odsouzeného, který má být podmíněně propuštěn z trestu odnětí svobody. Jako další fáze následuje například po odpykání části trestu odnětí svobody v otevřeném vězení, z něhož odsouzený dochází do zaměstnání. Podobně jako ve Švédsku je vyžadován souhlas odsouzeného i členů jeho domácnosti. Délka trvání domácího vězení se pohybuje v rozmezí 12 až 16 týdnů.⁴⁷

⁴⁷ Justice.cz. *Oficiální server českého soudnictví: Zkušenosti ze zahraničí* [online], [cit. 10.3.2013]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>>

4.3 Shodné prvky trestu domácího vězení z jednotlivých evropských zemí

V současné době je domácí vězení zavedeno ve většině západoevropských zemí, k nimž se postupně přidávají i země střední a jihovýchodní Evropy. Každá země má jinou právní úpravu a způsob kontroly odsouzených. *„Zřetelný je trend silícího významu probace a alternativních trestů a snaha dát do souladu předpisy upravující kromě jiného také domácí vězení a elektronický monitoring v celé EU, včetně možnosti přenosu výkonu trestu do jiné členské země EU.“*⁴⁸

Přes nezávislost současných právních stavů v Evropě a realizace kontroly domácího vězení v těchto vybraných zemích (Anglie, Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Nizozemsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko), jsou s hodné tyto prvky:

- snížení vězeňské populace a tím pádem i obsazenosti věznic
- kombinování domácího vězení s prvky dohledu, s povinnou účastí odsouzeného v programech psychosociálního výcviku, s kontrolou a dohledem dalších uložených povinností a omezení směřující k jeho nápravě
- souhlas odsouzeného s tímto trestem, i členů společné domácnosti je podmínkou
- průměrné trvání trestu je tři a půl měsíce
- úspěšnost tohoto trestu je ovlivněna typem spáchaného deliktu, osobností pachatele a mírou jeho strachu z vězení
- nejčastějšími delikty jsou krádeže, přechovávání drog, řízení pod vlivem návykové látky a loupež
- nejvíce osob odsouzených k tomuto trestu tvoří mladí muži s delší kriminální minulostí
- z výzkumů vyplývá, že smysl trestu je zřetelný u těch odsouzených, kteří žijí ve stabilním rodinném prostředí, mají podporu rodiny a jsou ochotni spolupracovat s trestněprávním systémem
- od roku 2006 je zřetelný nárůst v ukládání trestu domácího vězení

Ve světě je domácí vězení nejvíce využíváno jako přímá náhrada trestu odnětí svobody nebo jeho části (v případě podmíněného propuštění), jako náhrada vazby nebo v kombinaci s podmíněným odsouzením, v menší míře jako samostatný trest. Česká úprava

⁴⁸ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*, Praha: Portál, 2010, s.158.

trestu domácího vězení šla vlastní cestou a legislativní úprava se jen v málo momentech inspirovala zahraničními zkušenostmi.⁴⁹

5 ELEKTRONICKÝ MONITORING

Trest domácího vězení je ve své moderní podobě pevně spjat s kontrolou prostřednictvím elektronického monitoringu. Právě díky tomu je tento druh trestu vnímán jako velmi efektivní alternativní sankce. Dosavadní způsob kontroly TDV v České republice zajišťovaný prostřednictvím namátkových kontrol probačními úředníky je z dlouhodobého hlediska neudržitelný, a to i přes nepopiratelnou snahu PMS zajistit co nejlépe plnění tohoto úkolu. TDV představuje v současném systému trestů nejpřísnější alternativu k TOS – tuto roli zároveň tento institut jen těžko může plnit, pokud je jeho kontrola k dodržování ne zcela důsledná.⁵⁰

5.1 Dosavadní zkušenosti s elektronickým sledováním odsouzených ve světě

S elektronickým sledováním se započalo v USA na počátku 80. let 20. století. Samotnému elektronickému sledování předcházela obyčejná hlasová kontrola odsouzeného prostřednictvím jeho pevné telefonní linky. Tento způsob u kontrolujícího předpokládal dobrou znalost svých klientů, včetně jejich hlasového projevu. To je jeden z důvodů, pro který se využívání telefonického kontaktu prakticky opustilo a v současné době se aplikují dvě základní formy sledování – buď prostřednictvím elektronického náramku spojeného s řídicí jednotkou v bytě odsouzeného, nebo prostřednictvím vysílačky umístěné na jeho těle. Zatímco první forma se osvědčuje, neboť umožňuje, aby několik stovek zaměstnanců kontrolního střediska souběžně sledovalo chování tisíců odsouzených, druhá forma, tj. satelitní sledování pohybu odsouzeného, je stále ojedinělá. Přispívají tomu i vyšší náklady s tím spojené. Její využití může být praktické v případech, kdy odsouzenému je v rámci alternativního trestu uloženo bez ohledu na denní dobu vyhýbat se určitým místům, neboť

⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 158-159.

⁵⁰ srov. ŠČERBA, F., Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 14, č. 1, s. 2.

hrozí opakování trestné činnosti. Toto zařízení umožňuje nepřetržitě s dostatečnou přesností sledovat pohyb odsouzeného.⁵¹

První forma plně vyhovuje požadavkům na výkon domácího vězení. Odsouzenému je na kotník připevněn plastový pásek, uvnitř s elektrickým obvodem, jehož součástí je zařízení velikosti a tvaru náramkových hodinek, které neustále vysílá signál přijímaný řídicí jednotkou. Ta je umístěna v bytě odsouzeného a skrývá v sobě vysílačku a jednoduchou pevnou telefonní linku. Síla signálu je individuálně nastavena tak, aby umožňovala odsouzenému volný pohyb po určeném místě. Pokud je navázáno spojení mezi náramkem a řídicí jednotkou, tedy pokud se odsouzený zdržuje ve svém bytě, řídicí jednotka to v pravidelných nekolikaminutových intervalech sděluje kontrolnímu středisku, které průběh sleduje prostřednictvím počítače. V okamžiku, kdy je spojení přerušeno, upozorní řídicí jednotka středisko, které automaticky vzniklou situaci vyhodnocuje. Zaměstnanec střediska zavolá odsouzenému a pokud se dovolá, zjišťuje příčiny poruchy. Současně na místo k ověření vzniklé situace posílá terénního pracovníka. Pokud je příčinou poruchy chování odsouzeného, kontrolní středisko vyrozumí probačního úředníka nebo soud.⁵²

V řadě států se osvědčuje systém soukromých firem, které jsou schopny elektronické sledování nabídnout jako službu státu, tedy za dohodnutou částku za osobu a den zajistit využitím vlastní techniky a personálu dostatečně transparentní evidenci pohybu odsouzeného a v případě porušení podmínek z jeho strany předávat soudu přesvědčivé a důkazně podložené údaje. Stát tedy není nucen nakupovat prostředky a najímat personál k výkonu elektronického sledování, ale od firmy si je kupuje jako službu. Státy, které tento model zvolily, si zmíněnou službu kupují zpravidla za polovinu ceny, kterou jinak vynakládají na držení stejného počtu odsouzených po stejnou dobu ve věznicích.⁵³

Elektronické monitorování má ovšem i jiné možné využití než jen pro účel domácího vězení. V řadě případů může vazbu nahradit daleko účinněji a přesvědčivěji než jiné prostředky, např. slib obviněného. Elektronické sledování může být využíváno jako preventivní složka některých trestů nespojených s odnětím svobody. Podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem nebo obecně prospěšné práce může soud rozšířit

⁵¹ srov. KRÁL, V. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*, 2007, roč.6, č. 8, s. 235-238.

⁵² srov. KRÁL, V. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*, 2007, roč.6, č. 8, s. 237-238.

⁵³ Tamtéž, s. 237.

o přiměřená omezení a povinnosti, které mají zabránit v dalším páčání trestné činnosti a přispět k resocializaci pachatele. Své uplatnění má elektronické sledování uložených podmínek i při aplikaci institutu podmíněného propuštění.⁵⁴

5.2 Okolnosti vzniku zavádění elektronického monitoringu v České republice

V počátečním plánu zavedení elektronického monitoringu osob v České republice bylo cílem vybrat provozovatele tohoto elektronického systému (formou otevřeného zadávacího zařízení), které se mělo uskutečnit již v r. 2011. V této fázi měla probíhat příprava el. monitoringu odsouzených dle výsledků zadávacího zařízení a to ve spolupráci s vybraným provozovatelem. V druhé fázi měl být dokončen legislativní systém TDV v souladu s dosavadní osvědčenou praxí v evropských zemích. Ve třetí fázi bylo plánováno v období 2011-2013 propojení aplikace TDV a elektronického monitoringu s novými legislativními úpravami a činnostmi PMS v podobě komplexní implementace do praxe trestní justice. Tento celkový záměr se ale časově nezdařil a věc se zkušebními testováními monitorování odsouzených se posunula na rok 2012. V reálu nastartovalo Ministerstvo spravedlnosti zkušební provoz s cílem otestovat elektronické monitorování odsouzených pomocí náramků a využít získané zkušenosti pro přípravu širšího zavedení tohoto kontrolního systému do praxe trestní justice od července do listopadu 2012. PMS realizovala experiment ve spolupráci se společností 3M, která zvítězila ve výběrovém řízení na realizaci experimentu a poskytla na tento experiment 25 monitorovacích zařízení. V průběhu experimentu, který probíhal ve všech osmi soudních krajích, prošlo monitorovacím programem celkem 47 osob, z toho 43 odsouzených k trestu domácího vězení a opatření domácího vězení v rámci podmíněného propuštění a čtyři probační úředníci v pilotních střediscích, kteří testovali zejména různé varianty porušení monitorovacího režimu. Z experimentu bylo v jeho průběhu vyloučeno pouze 5 odsouzených, kteří nedodrželi stanovené podmínky monitorovacího programu. Jelikož byl vstup do experimentu dobrovolný (zájemců z řad odsouzených bylo více než zařízení), za porušení následovalo vyloučení z experimentu a obnovení intenzivních namátkových kontrol. Experiment prokázal, že zavedením elektronického monitoringu do praxe by se především výrazně snížily náklady spojené s vězněnými osobami (jeden den na

⁵⁴ srov. KRÁL, V. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*, 2007, roč.6, č. 8, s. 238.

jednu osobu ve výkonu trestu 1000 Kč, jeden den elektronického monitoringu na jednu osobu 165 Kč).⁵⁵

Nadlimitní veřejná zakázka na zavedení a rozšíření systému elektronického monitoringu odsouzených byla vyhlášena začátkem roku 2013. Na základě výsledků experimentu bude provozovatelem systému PMS a přinese výraznou finanční úsporu na jeho pořízení. Zadavatelem veřejné zakázky bude rovněž Probační a mediační služba v součinnosti a s dohledem Ministerstva spravedlnosti. V plánu je pořídit 500 kusů monitorovacích zařízení s možností navýšení tohoto počtu dle potřeby, maximálně však na 2000 kusů. Předpokládaná hodnota této veřejné zakázky byla stanovena na 229 500 500 Kč bez DPH za pět let. Pokud by výběrové řízení postupovalo bez problémů, elektronické hlídání domácích vězňů by mohlo být zavedeno v červnu nebo v červenci 2013.⁵⁶ K datu 13.12. 2012 bylo uloženo od roku 2010 více než 850 trestů a opatření domácího vězení. Dosavadní úspora (k výše zmíněnému datu) v rámci výkonu trestu a opatření domácího vězení činí od roku 2010 více než 107 miliónů korun na nákladech za případný výkon trestu odnětí svobody, jelikož domácí vězení je využíváno jako přímá alternativa k trestu odnětí svobody.⁵⁷

5.3 Stanoviska pro a proti trestu domácího vězení

Argumenty, které hovoří **pro** trest domácího vězení jsou kladeny hlavně na finanční úspory (viz. kap. 5.2.) oproti výkonu trestu odnětí svobody ve věznicích, dále také na ponechání pachatele v jeho sociálním prostředí bez přerhání sociálních i pracovních vazeb a také na částečné řešení pro přeplněné věznice. Další výhodou trestu domácího vězení je možnost poměrně efektivně a přitom šetrně ovlivňovat chování odsouzeného, jelikož elektronická kontrola dává šanci vštípit odsouzenému určité návyky a naučit jej pravidelnému dennímu režimu nikoliv v nápravném zařízení, ale přímo v jeho vlastním prostředí.⁵⁸ Kladem

⁵⁵ Justice.cz. *Oficiální server českého soudnictví: Domácí vězení* [online], [cit. 10.3.2013]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>>

⁵⁶ *Probační a mediační služba České republiky: Testy náramků pro vězně se osvědčily, ministerstvo je asi zavede* [online]. Publikováno 7.12.2012 [cit. 10.3.2013]. Dostupné na WWW:<https://www.pmscr.cz/scripts/aktuality_detail.php?IDA=488>

⁵⁷ *Probační a mediační služba České republiky: Zkušební provoz elektronického monitoringu* [online]. Publikováno 13.12.2012 [cit. 10.3.2013]. Dostupné na WWW: <<https://www.pmscr.cz/aktuality/vse/>>

⁵⁸ srov. NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. In *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právníké dny*. Praha: Leges, 2009, s. 70.

může být i samotný obsah TDV, kterým zákonodárce dává soudu dostatečný prostor pro přizpůsobení výsledného trestu konkrétnímu pachateli ve formě individuálních povinností a omezení, které mohou být ve spolupráci s PMS zvoleny tak, aby bylo pokud možno úspěšně dosaženo účelu a smyslu trestání.⁵⁹ Elektrický monitoring dokáže zajistit dohled nad pachateli, avšak je třeba, aby byl kombinován s další profesionální intervencí zacílenou na sociální reintegraci pachatele.⁶⁰ Ve státech EU je domácí vězení považováno jako moderní alternativní sankce právě proto, že usnadňuje výchovné působení na pachatele.⁶¹

Argumenty ukazující na **slabiny** užívání domácího vězení jako alternativního trestu jsou živeny obavami z tzv. net widening efektu, což znamená, že soudy mohou upadnout v pokušení používat domácí vězení nikoli jako alternativu k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, ale naopak jako alternativu k podmíněnému odsouzení, čímž v důsledku dochází k zostření trestu represe.⁶² Dalším názorem proti je porušení práv rovnosti, kde tento trest připadá v úvahu jen pro sociálně integrované. Odpůrci elektronicky hlídaného DV se zaměřují na etické hledisko, na zásah do práv a svobod, jakož i do intimní sféry odsouzeného a jeho blízkých, dále je předkládána otázka nedotknutelnosti obydlí a otázka lidské důstojnosti. V tomto případě lze namítnout, že bez souhlasu odsouzeného nelze TDV uložit a míra omezení osobní svobody při TDV je jistě menší než VTOS. Jsou vyslovovány i obavy, aby se „hlídané domácí vězení“ nestalo vstupní branou pro legální způsob elektronického provádění totální kontroly a šetření.⁶³

O etických otázkách, jako je ochrana lidské důstojnosti a lidská práva mluví „*Dokument evropské komise, Rady pro penologickou spolupráci*“ ze dne 16.10.2012. Nastoluje otázku, jak nastavit profesionální a etická pravidla a standardy, podle nichž by mohly národní autority provádět různé formy elektronického monitoringu odsouzených.

⁵⁹ Srov. KYSELA, K., VOLECKÝ, P. Trest domácího vězení. *Trestní právo*, 2011, roč. 15, č. 7-8, s. 13.

⁶⁰ EUROPEAN COMMITTEE ON CRIME PROBLEMS, Council for Penological Cooperation, 16. 10.2012 [online]. Štrasburg [cit. 4.3.2013] Dostupné na WWW:<<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/CDPC%20documents/PC-CP%20%282012%29%207rev2%20Scope%20and%20Definitions%2025%20Electronic%20Monitoring%2016%2010%2012.pdf>>

⁶¹ Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*, 2005, roč. 16, č. 10, s. 11.

⁶² Justice.cz. *Oficiální server českého soudnictví: Zkušenosti ze zahraničí* [online], [cit. 10.3.2013]. Dostupné na WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>>

⁶³ Krahl, M. Elektronicky hlídané domácí vězení. *Právní rozhledy*, 1998, roč. 6, č.5, s. 229-233.

Zdůrazňuje, že technická kontrola může být užitečným doplněním pozitivní psychologické a sociální práce s pachateli. Dle dokumentu je potřebné zajistit, aby provozovatel monitorovacího centra měl sice všechny potřebné informace o odsouzených, ale zároveň aby je držel a zpracovával zodpovědně podle nejpřísnějších etických standardů a norem a zároveň transparentním způsobem vykazoval průběh trestu domácího vězení. Také je potřeba vždy zvažovat míru omezení pachatele (délku trestu, rozsah omezení pohybu rozlohy určeného prostoru), aby nebyl nadbytečně zkrácen na svých lidských právech a svobodách. Uložení elektronického monitoringu musí brát vždy zřetel na zájmy třetích stran v bydlišti, kde bude trest vykonáván. Pachatel nesmí být diskriminován podle pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, náboženství, sexuální orientace, politických názorů, národního nebo sociálního původu, majetku, příslušnosti k národnostní menšině nebo fyzickým či mentálním podmínkám.⁶⁴

6 VÝZKUMNÁ ČÁST

Název kvalitativního výzkumu:

Zkušenosti a hodnocení trestu domácího vězení lidmi, kteří jej vykonávají.

6.1 Cíl výzkumu

Toto šetření si klade za cíl zjistit, jaké zkušenosti, hodnocení, postoje a názory mají lidé odsouzení k trestu domácího vězení s trestem domácího vězení.

6.2 Úvod

Trest domácího vězení je v České republice zaveden od roku 2010, je tedy v platnosti necelé tři roky. Tento druh trestu je v našem právním i společenském poli novinka a věc zatím nevyzkoušená a unikátní.

Od jeho vzniku jsem zaznamenala relativně hodně bakalářských a diplomových prací zabývajících se touto problematikou. Pokud byl v daných pracích zaznamenán nějaký výzkum

⁶⁴EUROPEAN COMMITTEE ON CRIME PROBLEMS, Council for Penological Cooperation, 16. 10.2012 [online]. Štrasburg [cit. 4.3.2013] Dostupné na WWW:<<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/CDPC%20documents/PC-CP%20%282012%29%207rev2%20Scope%20and%20Definitions%2025%20Electronic%20Monitoring%2016%2010%2012.pdf>>

nebo hodnocení o TDV, byl zjišťovaný buď na širší veřejnosti nebo přímo na probačních úřednících, nikdy na lidech přímo k němu odsouzených. Proto jsem si vybrala za cílovou skupinu právě je a pokoušela se zjistit, jaké zkušenosti, hodnocení, postoje a názory mají lidé odsouzení k TDV k samotnému trestu domácího vězení. Avšak při realizaci tohoto šetření a sbírání dotazníků jsem díky probačním úředníkům (zprostředkovávající mi dotazníky) zjistila, že nejsem jediná, kdo se pokouší s odsouzenými komunikovat a získávat informace. Bude tedy otázkou času, kdy se zveřejní ostatní výzkumy a budou se moci s mým šetřením doplnit nebo porovnat, což by mohlo téma více rozšířit. V úvodu je ještě nezbytné říci, že tolik diskutovaná a kontroverzí prezidentská amnestie⁶⁵ udělená bývalým prezidentem Václavem Klausem, která se vztáhla a omilostnila všechny odsouzené k domácímu vězení, mi značně ovlivnila (snížila) počet získaných dotazníků. Jelikož byli všichni odsouzení k TDV omilostněni, klesl výrazně počet vybraného populačního vzorku.

6.3 Metoda

Pro tento výzkum nebyla předem vznesena žádná hypotéza, kterou bychom si chtěli ověřovat, naopak naším cílem je, aby chápání zkoumaného subjektu vzešlo ze získaných údajů. V tomto případě tedy, aby prožívání, hodnocení a postoje k domácímu vězení bylo sděleno samotnými vykonavateli TDV. Proto jsem pro tento výzkum zvolila sběr dat pomocí dotazníku s otevřenými otázkami, který rozvíjí nové pohledy a teorie, takže nechává témata, aby se sama vynořovala, než aby se snažila potvrzovat nějakou předem vytvořenou teorii. Co se týče metodiky výzkumu, postupů a vyhodnocení jsem čerpala od Walkera I. (2013) z publikace „*Výzkumné metody a statistika*“.

6.4 Testované osoby

Celkem se výzkumu zúčastnilo 12 osob (2 ženy a 10 mužů), ve věku od 24 do 44 let (průměrný věk 32,8 let) z jihočeského a plzeňského kraje. Všichni respondenti se zúčastnili dobrovolně a bez nároku na honorář. Všichni lidé, kteří dotazník vyplňovali, byli toho času ve

⁶⁵ Viz. Amnestie a milosti Čl. IV. „*Promíjím nevykonané tresty obecně prospěšných prací nebo jejich zbytky a nevykonané tresty domácího vězení nebo jejich zbytky, pokud byly tyto tresty pravomocně uloženy před 1. lednem 2013*“. Amnestie prezidenta republiky ze dne 1.1.2013. Dostupné na WWW:<
<http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/rozhodnuti-prezidenta/amnestie-a-milosti/index.shtml>>

výkonu TDV, tzn. že nečekali na jeho vykonání ani nebyli po výkonu tohoto trestu. Průměrná délka uloženého trestu činila 12 měsíců, 8 lidí bylo toho času zaměstnaných, 2 lidé pobírali invalidní důchod a 2 lidé byli evidováni na úřadu práce.

6.5 Použité materiály

Zjištěné odpovědi jsem získala pomocí dotazníku s otevřenými otázkami, aby dotazovaní mohli reagovat svými vlastními slovy. Použité materiály byly dva předtištěné listy papíru s deseti otevřenými otázkami. V úvodu dotazníku jsem se představila a vysvětlila, o jakou věc se v mém dotazníku jedná. Jelikož jsem se snažila, aby respondenti odpovídali co možná nejupřímněji, považovala jsem za nutné podotknout, že na žádnou otázku neexistuje „správná“ nebo „špatná odpověď“ a to vzhledem k faktu, že vyplněný dotazník odevzdávali probačním úředníkům (viz. diskuze na s. 34). Abych si ověřila srozumitelnost zadaných otázek, které jsem vytvořila, dala jsem je ještě ve fázi realizace přečíst probačním pracovníkům, kteří měli s lidmi odsouzenými k TDV zkušenosti, aby se vyjádřili k formulaci a k míře pochopitelnosti otázek. Z jejich zpětné vazby jsem zjistila, že bych se měla snažit otázky ještě více zjednodušit, popř. ještě dovysvětlit jinou větou na co se ptám, aby byla otázka najisto pochopena správně. To jsem poté učinila u otázky č. 1, 8, a 9 podotázkou v závorce. Dotazník byl anonymní, osobní údaje korespondentů se týkaly pohlaví, věku, vzdělání, místo aktuálního bydliště a délkou výkonu trestu. V závěru dotazníku následovalo poděkování za jeho vyplnění a za strávený čas respondentů nad dotazníkem.

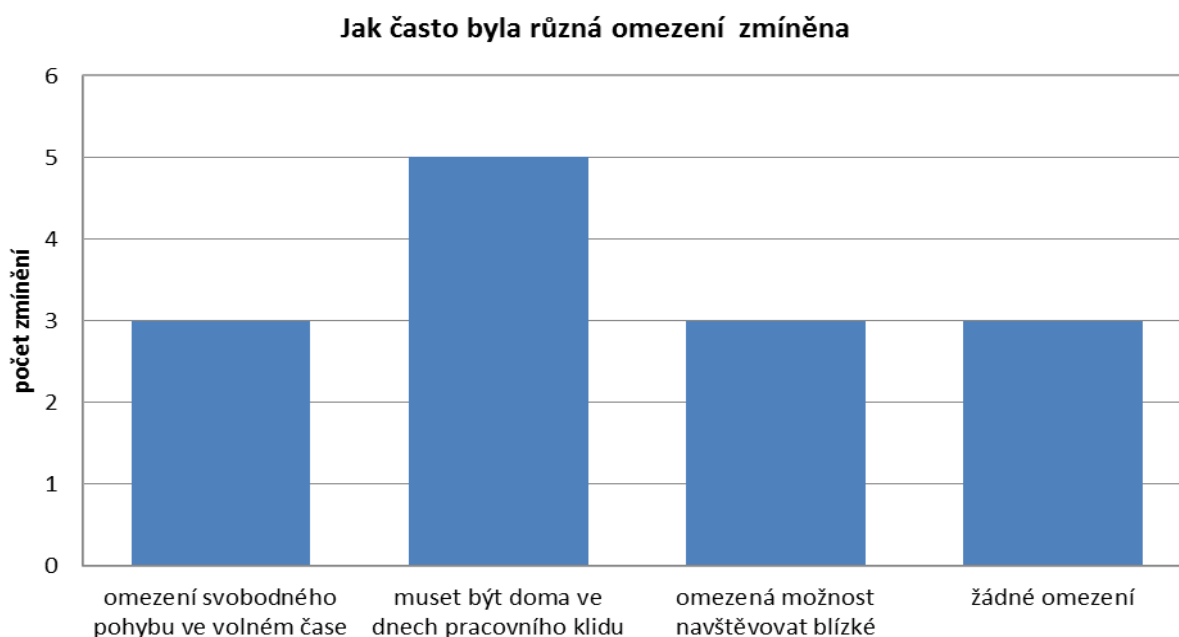
6.6 Postup

Dotazníky jsem rozdala celkem třem probačním úředníkům, kteří je předali svým klientům odsouzeným k TDV. Klienti byli obeznámeni s tím, o čem daná studie je a měli svobodnou volbu se rozhodnout, jestli dotazník vyplní či nevyplní. Nabídnutý dotazník byl klientem buď přijmut, nebo odmítnut. Některé dotazníky vyplňovali klienti buď na středisku nebo přímo u sebe doma a každý měl na vyplnění dotazníku neomezený čas. Otázky se týkaly původní představy o průběhu trestu; subjektivního vnímání největšího omezení a překvapení při výkonu trestu; okolností, které sváděly k porušení trestu; vlivu trestu na zaměstnání a rodinné vztahy; upřednostnění kontroly elektronickým monitoringem nebo probačním úředníkem; trávení volného času po skončení trestu a nakonec vyjádřením se ke smyslu domácího vězení (podrobně viz. „Dotazník“, který je umístěný v příloze).

6.7 Výsledky

Původní představa poloviny respondentů o TDV před jeho nastoupením se shodovala s tím, jak trest probíhá ve skutečnosti a také tím, jak byli poučeni o průběhu trestu od probačních pracovníků. S tímto údajem koreluje i polovina záporných odpovědí na to, zda byli odsouzení při výkonu trestu něčím překvapeni. Další poloviční rozhraní odpovědí můžeme vidět na přiznání okolností, při kterých měli odsouzení k TDV porušit domácí vězení.

Největším prožívaným omezením při výkonu TDV se ukázala povinnost trávení volného času doma ve dnech pracovního klidu, s čímž souvisí i omezená možnost navštěvovat své blízké, které se většinou děje právě v těchto dnech. Tři dotazovaní uvádějí největší omezení v celkové ztrátě svobodného nakládání s časem. Další tři dotazovaní omezení negují. Zde se naskýtá otázka, jak rozdílná míra omezení svobodného pohybu v subjektivním prožívání může být ve faktu, zda má odsouzený možnost trávit trest „venku“, tím myslím na území vlastního venkovního pozemku (např. zahrada, dvorek). Následující tabulka ukazuje, jak často byla různá omezení zmíněna.

Nadpoloviční vzorek odsouzených se shoduje na tom, že trest domácího vězení je výhodnější než trest odnětí svobody a proto odsouzení doporučují trest neporušovat,

dodržovat pravidla a podmínky trestu. Tento názor se objevuje i v odpovědích ve významu trestu pro odsouzené.

Dále se respondenti ve většinovém zastoupení shodli na stále stejné úrovni vztahů s ostatními členy domácnosti před i po nástupu trestu, tedy vztahy s blízkými se během trestu nijak nezměnily. Pro většinové mínění hraje i výsledek výpovědi o vlivu TDV na zaměstnání odsouzených. Zaměstnaní, nezaměstnaní i invalidní důchodci vyjadřují, že TDV na jejich zaměstnání nemá žádný vliv. Vyjimka je případ, kdy respondent tráví dny pracovního klidu raději v práci, než doma, pokud má tu možnost.

Další většinová shoda vyšla najevo při preferenci kontroly TDV probačním úředníkem před elektronickým monitoringem. Důvodem byli pocit studu, ponížení, nezvyku nosit náramek. Jeden z dvou hlasů pro elektronický monitoring uváděl jako důvod přenesení zodpovědnosti vlastní sebekontroly na kontrolu elektronického náramku a druhý hlas preferuje elektronický monitoring proto, aby nemusel sám kontrolovat příchod a ohlášení probačních úředníků. (Kompletní dotazník s otázkami a odpověďmi je umístěn též v příloze).

6.8 Diskuze

Od roku 2010 jsou odsouzení k domácímu vězení kontrolováni pracovníky Probační a mediační služby, ale v tomto roce 2013 by již měli být celoplošně kontrolováni pomocí elektronického monitoringu. Tento výzkum je tedy zachycen v době, kdy odsouzení neměli s elektronickým monitoringem žádnou zkušenost (kromě jednoho respondenta, který měl možnost být zařazen do pilotní instalační zkoušky). Pokud by se obdobný výzkum měl dělat v budoucnosti a s tímto se nějakým způsobem konfrontovat, neměla by se tato skutečnost opomenout. Nepřetržitá kontrola elektronickým náramkem versus nahodilá kontrola probačním úředníkem je natolik odlišná, že lze předpokládat odlišné hodnocení TDV a nekonzistentnost výzkumu v čase. Zároveň se tímto faktem jednoznačné kontroly probačními úředníky stává tento výzkum specifickým.

Jako možná nevýhoda tohoto průzkumu se může jevit ten faktor, že odsouzení odevzdávali vyplněné dotazníky svým probačním úředníkům a věděli tedy, že si je úředníci mohou přečíst. Pravdivost jejich odpovědí mohla být tímto (ať už vědomě nebo nevědomě) ovlivněna. Probační úředník píše o odsouzených konečnou zprávu a odsouzení mohou mít tendenci se před úředníkem ukázat v tom „lepší“ světle, což může do jisté míry ovlivnit

pravdivost odpovědí a spolehlivost výzkumu. Dodatečně mne napadlo, že jsem k dotazníku mohla přiložit obálku, do které by mohli respondenti dotazník vložit a zalepit, což by mohlo přispět k jejich většímu pocitu anonymity a nemožnosti hodnocení probačními úředníky.

6.9 Závěr výzkumu

Pokud budu vycházet z předpokladu, že relevantní jsou jen ty hodnoty, které převyšují polovinu celku, mohu v tomto výzkumu shrnout, že odsouzení k TDV vnímají tento druh trestu jako výhodnější než trest odnětí svobody a jsou si vědomi důsledků jeho porušení. Touto skutečností jsou k dodržování pravidel a podmínek trestu kauzálně motivováni.

Mezi největší omezení, které odsouzení při výkonu TDV popisují, patří nucené trávení volného času doma ve dnech pracovního klidu, s čímž souvisí i omezená možnost navštěvovat své blízké, které se většinou děje právě v těchto dnech. Zde je na místě připomenout, že jiné (snažší?) podmínky k výkonu trestu mají ti, kteří mají k dispozici zahradu nebo dvorek. Otázkou zůstává, zda elektronický monitoring, který má v roce 2013 nabýt účinnosti, možnost trávit domácí vězení „venku“ ponechá, tj. pozemek patřící k obydlí odsouzeného bude zahrnut do monitorovaného pole, kde se odsouzený bude moci vyskytovat.

Dále lze konstatovat, že TDV nemá nějaký zásadní vliv jak na zaměstnání odsouzených, tak na jejich vztahy s ostatními členy domácnosti. Odsouzení více preferují kontrolu probačním úředníkem, než elektronickým monitoringem. Jeden hlas pro elektronický náramek uvádí, že jeho výhodou je v přenesení zodpovědnosti sebekontroly na stálou kontrolu elektronického monitoringu. Tento postoj by mohl mít po zavedení monitoringu velký vliv na úspěšné dokončení TDV pro ty z odsouzených, kteří mají problémy s vlastní sebekontrolou a díky náramku tak nemají potřebu bojovat s vlastním pokušením trest porušit a spoléhat na to, že kontrola od PMS nepřijde.

Jak je již zmíněno v diskuzi, spolehlivost tohoto výzkumu pro generalizaci výsledků je ohrožena několika faktory. Největším faktorem je malý populační vzorek (celkem 12 osob), na který měla určitý vliv prezidentská amnestie omilostněním všech trestů domácího vězení. Dalším ohrožujícím faktorem může být již výše popisovaná skutečnost, že pravdivost odpovědí mohla být poznaménána odevzdáváním vyplněných dotazníků probačním úředníkům, kteří na odsouzené dohlíží.

Tento výzkum probíhal v době, kdy byla kontrola prováděna výhradně namátkovou kontrolou probačních úředníků, což činí tento výzkum specifickým vzhledem ke skutečnosti, že za pár měsíců by měla být kontrola prováděna elektronickým monitoringem a těmito změněnými podmínkami může být zkušenost odsouzených s TDV jiná. Nicméně výsledky výzkumu mohou být podnětné pro případný další kvalitativní výzkum tohoto druhu, který by měl za cíl dosáhnout konkrétnějších a měřitelnějších hodnot. Výsledky tohoto výzkumu by mohly inspirovat obsah otázek buďto jednoznačným vybíráním kategorie nebo zapisováním do Likertovy škály. Zajímavým aspektem by se také mohlo stát srovnání výzkumů trestu s kontrolou probačních úředníků a s kontrolou elektronického monitoringu.

ZÁVĚR

Pokud se pokusím shrnout závěry celé problematiky moderního trestu domácího vězení, začnu koncepcí restorativní justice, z které tento specifický alternativní trest pramení. Restorativní justice reaguje na krizi vězeňství, vynakládání finančních prostředků na vězeňství, přeplněné věznice a absenci vyrovnání se s obětí trestného činu. Hledá nové způsoby, jak podporovat zodpovědnost pachatele, přispívat k nápravě škod a napomáhat procesu uzdravení všech zúčastněných. Zatímco retributivní justice nabízí jako východisko trest, restorativní justice se spíše než na sankci zaměřuje na odstranění způsobené újmy a přijetí vhodných opatření snižujících riziko recidivy pachatele. Zároveň koncept restorativní justice nefunguje jako protikladný model k tradičnímu systému trestní justice, spíše jde o vzájemné ovlivňování a prolínání obou modelů tak, aby byly nalezeny nejvhodnější cesty nápravy.

První zkušenosti s moderním trestem domácího vězení najdeme v Americe v 80. letech 20. století. Pokud chceme porovnat zahraniční pojetí trestu domácího vězení, poslouží nám k tomu nejlépe evropský a americký model. Evropský přístup se od amerického liší v důrazu na nápravnou funkci trestu, jenž je spojována s resocializací pachatele. Do České republiky poprvé vstoupil v platnost v lednu roku 2010 a od té doby funguje za pomoci Probační a mediační služby, která stála u jeho zrodu a která slouží jako prostředník mezi justicí a samotným odsouzeným. Probační úředníci působí ve výkonu trestu domácího vězení komplexně po jeho celou dobu a v současné době vykonávají i kontrolu odsouzených v domácím vězení. Zatím neexistující elektronický monitoring odsouzených je největší překážkou pro autoritu trestu a efektivitu této alternativní sankce, zároveň také může tato nedůslednost kontroly zapříčiňovat možnou neochotu soudů k jeho ukládání. V současné době je Probační a mediační službou ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti zadána nadlimitní veřejná zakázka na elektronický monitoring odsouzených a pokud by tento záměr postupoval bez problémů, elektronická kontrola domácích vězňů by mohla být zavedena v červnu nebo červenci roku 2013. Pokud se tak opravdu stane, nelze vyloučit jak legislativní novelizaci trestu domácího vězení, tak změnu kompetencí probačních úředníků. Předpokládá se, že spolupráce na resocializaci odsouzeného nadále zůstane v rukou probačních úředníků, kteří tak budou naplňovat evropský model trestu.

Největším přínosem domácího vězení je bezesporu ekonomická úspora financí ve srovnání s trestem odnětí svobody, zachování rodinných a pracovních vazeb, možnost vyrovnání se s obětí trestného činu, vyhnutí se následků prisonizace a neposledně také působení na resocializaci odsouzeného. Kritikou domácího vězení se díky elektronickému monitoringu stávají etické otázky týkající se lidské důstojnosti, nedotknutelnosti obydlí a lidských práv. Na to reaguje evropská penologická komise, která se snaží nastavit profesionální a etická pravidla a standardy, podle nichž by mohly národní autority provádět různé formy elektronického monitoringu, kde by byla všechna tato práva v rámci možností co nejvíce chráněna.

Z výzkumného šetření, které se zabývalo hodnocením a postoji k domácímu vězení, mohu shrnout, že největší motivací pro dodržování podmínek domácího vězení je reálná hrozba nástupu do výkonu trestu odnětí svobody a že touto skutečností jsou k dodržování pravidel a podmínek trestu pachatelé kauzálně motivováni. Největší omezení, které odsouzení při výkonu domácího vězení pociťují, je nucené trávení volného času doma ve dnech pracovního klidu, s čímž souvisí i omezená možnost navštěvovat své blízké v těchto dnech. Dále lze konstatovat, že TDV nemá dle respondentů zásadní vliv jak na jejich zaměstnání, tak na jejich vztahy s ostatními členy domácnosti. Zavedení elektronického monitoringu by mohlo mít velký vliv na úspěšné dokončení TDV pro ty z odsouzených, kteří mají problémy s vlastní sebekontrolou a díky neustálé elektronické kontrole tak nemají potřebu bojovat s vlastním pokušením trest porušit.

Tento výzkum probíhal v době, kdy byla kontrola prováděna výhradně namátkovou kontrolou probačních úředníků, což činí tento výzkum specifickým vzhledem ke skutečnosti, že za pár měsíců by měla být kontrola prováděna elektronickým monitoringem a těmito změněnými podmínkami může být zkušenost odsouzených s trestem domácího vězení jiná. Nicméně výsledky výzkumu mohou být podnětné pro případný další kvalitativní výzkum tohoto druhu, který by měl za cíl dosáhnout konkrétnějších a měřitelnějších hodnot. Zajímavým aspektem by se také mohlo stát srovnání výzkumů trestu s kontrolou probačních úředníků a s kontrolou elektronického monitoringu.

Seznam použité literatury:

JELÍNEK, J., *Novelizace trestního práva v roce 1997*. Praha: Linde Praha a.s., 1998. ISBN 80-7201-118-9.

KARABEC, Z., *Krátkodobé tresty odnětí svobody*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN 80-86008-76-2.

LATA, J., *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2010. ISBN 978-80-86920-24-5.

ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

WALKER, I., *Výzkumné metody a statistika*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3920-5.

ZEHR, H., *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

ŽATECKÁ, E., *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007. ISBN 978-80-87071-55-7.

Nepublikované texty:

Metodický postup úředníků a asistentů PMS ČR v oblasti zajištění podkladů pro možnost uložení a výkonu kontroly trestu domácího vězení. Pokyn ředitele č. 4/2010. Probační a mediační služba České republiky, 2010.

Legislativní dokumenty:

Zákon č. 141/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, o trestním řízení soudním, trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb. ze dne 14. července 2000, o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 330/2011 Sb. ze dne 7. října 2011, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 458/2009 Sb. ze dne 11.prosince 2009, denní sazba na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení.

Tištěné sborníky:

K problematice alternativních trestů. MAREŠOVÁ, A., VÁLKOVÁ, J., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1994.

O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny. JELÍNEK, J. (ed.), Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-21-9.

Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů. KARABEC, Z. (ed.), Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. ISBN 80-7338-021-8.

Tištěné seriálové publikace:

České vězeňství, Vězeňská služba České republiky, 2010, Praha, č. 1. ISSN 1213-9297.

Trestní právo, Novatrix s.r.o., Praha, 2011, roč. 15, č. 7-8,

Trestní právo, Novatrix s.r.o., Praha, 2005, roč. 16, č. 10.

Trestněprávní revue, Novatrix s.r.o., Praha, 2007, roč. 6, č. 8. ISSN 1213-5313.

Trestněprávní revue, Novatrix, Praha, 2012, roč. 14, č. 1. ISSN 1214-3758.

Právní rozhledy, 1998, roč. 6, č. 5. ISSN 1210-6410.

Elektronické adresy:

Internetové stránky Probační a mediační služby České republiky:

<https://www.pmscr.cz/>

Internetové stránky Trestního Zákoníku.cz:

<http://www.trestnizakonik.cz/>

Internetové stránky Pražského hradu:

<http://www.hrad.cz/cs/index.shtml>

Internetové stránky Justice.cz.:

<http://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/uvod.aspx>

Dokument Evropské komise:

<http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/CDPC%20documents/PC-CP%20%282012%29%207rev2%20Scope%20and%20Definitions%2025%20Electronic%20Monitoring%2016%2010%2012.pdf>>

Internetové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky:

<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Seznam zkratk:

PMS – Probační a mediační služba

TDV – Trest domácího vězení

TOS – Trest odnětí svobody

OPP – Obecně prospěšné práce

VTOS - výkon trestu odnětí svobody

Seznam příloh:

Příloha č.I. – Dotazník

Dobrý den, jsem studentka Teologické fakulty Jihočeské univerzity a sbírám data ke své písemné práci o problematice trestu domácího vězení. Zajímá mne Vaše osobní zkušenost s trestem domácího vězení, a proto na žádnou otázku neexistuje „správná“ nebo „špatná“ odpověď. Dotazník je zcela anonymní a za jeho vyplnění Vám velmi děkuji. Informace v něm získané mi poslouží k vypracování praktické části bakalářské práce o trestu domácího vězení.

1. Jaké jste měl/a představy o průběhu trestu domácího vězení před tím, než jste na něj nastoupil/a? (Jak jste si představoval/a, že bude probíhat trest domácího vězení, než začal?)
2. Co Vás na trestu domácího vězení nejvíc omezuje nebo omezovalo?
3. Co Vás v průběhu trestu domácího vězení nejvíce překvapilo?
4. Jakou radu byste poskytl někomu, kdo právě nastupuje na trest domácího vězení?
5. Vyskytly se nějaké okolnosti, kdy jste měl nutkání trest domácího vězení porušit?
Pokud ano, jaké okolnosti?
6. Změnily se v průběhu trestu domácího vězení vztahy s ostatními členy Vaší domácnosti?
Pokud ano, jak?
7. Má nebo měl trest domácího vězení nějaký vliv na Vaše zaměstnání?
Pokud ano, jaký?
8. Pokud byste mohl/a volit mezi namátkovou kontrolou probačního úředníka a kontrolou elektronického náramku, co byste raději zvolila/a a proč? (Je pro Vás lepší kontrola od probačního úředníka nebo pomocí elektronického náramku a proč?)
9. Až Vám trest domácího vězení skončí, co budete dělat v čase, který jste v průběhu trestu musel trávit doma? (Co budete dělat po skončení trestu domácího vězení, kdy už nebudete muset zůstat doma?)
10. Jaký význam pro Vás má/měl trest domácího vězení?

Jste:

- muž
- žena

Váš věk:

Obec nebo město, kde v současné době žijete:

Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- základní
- střední odborné (vyučení)
- střední s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

Vaše současné zaměstnání:

Délka Vašeho uloženého trestu:

Jak dlouho již trest vykonáváte?.....

Děkuji za Váš čas a za Vaše odpovědi

Příloha č. II. – Odpovědi a údaje respondentů

1. *Jaké jste měl/a představy o průběhu trestu domácího vězení před tím, než jste na něj nastoupil/a? (Jak jste si představoval/a, že bude probíhat trest domácího vězení, než začal?)*
- Byla jsem dostatečně poučena o průběhu dom. vězení a počítala jsem s tím, že bude probíhat jak probíhá.
 - Neuměl jsem si to vůbec představit.
 - Ta představa je stejná jako skutečnost.
 - Stejně, info jen od PMS.
 - Neměl jsem představu žádnou. Po jednání s PMS – stejně je to, jak mi bylo řečeno.
 - Neměl jsem žádné představy - všechny informace jsem dostal až od PMS. Do té doby jsem o trestu nic nevěděl.
 - Nechtělo se mi do toho. Netušil jsem, že můžu být do 20 hod. venku, jiné než vězení.
 - Myslel jsem, že to bude tak, jak to nakonec bylo. Věděl jsem to od kamarádů, který tenhle trest už měli.
 - Že zaměstnanci PMS tu budou zvonit na kontrolu v nočních hodinách a brzkých ranních a zatím tomu tak není! A představu o průběhu trestu jsem měl takovou jak probíhá akorát bez vycházení z domu!
 - Měla jsem obavy, ale je to šance a dobrodiní soudu. Mohu být doma, mám šanci si nakoupit. Je to trest, ale není třeba mít strach. Důležité je dodržovat pravidla. Je to šance!
 - Žádné, nechtěl jsem do vězení. Tušil jsem, že musím bejt doma.
 - Představa byla taková, že domácí vězení se uděluje doma k výkonu trestu podle rozhodnutí rozsudku daným soudem.

Komentář:

Polovina respondentů uvádí shodnou původní představu průběhu TDV s realitou. Ti, kteří žádnou konkrétní představu neměli, si ji po sdělených informacích od probačních úředníků udělali.

2. *Co Vás na trestu domácího vězení nejvíc omezuje nebo omezovalo?*

- Ne že omezuje, ale noční budíček je dost dramatický.
- Čas.
- Vcelku nic, pouze dlouhé víkendy a svátky
- Nic.
- Nic, jen že nemůžu jet za tchýní a nemůžu tam spát.
- Nejvíce ty víkendy a pak možnost chodit za kamarádama. Zákaz alkoholu ani ne.
- Neomezuje, víkendy jsou dlouhé.
- Soboty a neděle, kdy bychom chtěli jezdit za babičkou mojí přítelkyně. Po práci jsem stejně unavený, tak si můžu aspoň doma odpočinout. V čase, co musím být doma opravuju na zahradě auta, tak mi to utíká.
- Na trestu mě prozatím neomezuje nic! Jsem typem člověka, který vede život stejně jako probíhá trest domácího vězení. A co se týče svátků a víkendů, tak to se dá plánovat tak, abych nic nepotřeboval a neměl důvod porušit řád domácího vězení!
- Že musím dodržovat stanovená pravidla a být tam, kde je určeno v době od-do. Ale taková jsou pravidla.
- Večer jsem si musel hlídat, kdy přijdu. Víkendy jsou hrozné. Šel bych někam, ale nejde to.
- Nevycítil jsem na sobě, že bych byl nějakým způsobem omezován.

Komentář:

Největší prožívané omezení při výkonu trestu domácího vězení se ukazuje povinnost trávení volného času doma ve dnech pracovního klidu, s čímž souvisí i omezená možnost navštěvovat své blízké, které

se většinou děje právě v těchto dnech. Tři dotazovaní uvádějí největší omezení v celkové ztrátě svobodného nakládání s časem. Další tři dotazovaní omezení negují.

3. *Co Vás v průběhu trestu domácího vězení nejvíce překvapilo?*
- Během hodiny 2-3 návštěvy.
 - Že se to dá zvládat!
 - Nic.
 - Nic.
 - Nic.
 - Ani nic.
 - Nic.
 - Nic.
 - Zatím mě překvapila plánovaná instalační zkouška náramku. Bohužel nedopadla instalací. Je to dle mého názoru bezcenný šmejd, který ke všemu není nový, ale už užívaný v jiné zemi než je ČR. Je tak dobrý na psa a ne pro lidi, kteří porušili zákon. Jsem názoru, že náramek je nedokonalý vůči dnešním možnostem techniky.
 - Velmi slušné chování pracovníků dozoru a navíc ochota těchto lidí pomoci a poradit. Získaly si u mě důvěru a neponižují člověka. Velká úcta vůči těmto lidem a odborníkům.
 - To, že to není lehké. To omezení. Ten pocit, že musím být doma.
 - Časový harmonogram vycházky.

Komentář:

Polovina dotazovaných se shoduje na tom, že při výkonu trestu nebyli ničím překvapeni. Může to ukazovat na skutečnost, že byli PMS o průběhu a podmínkách trestu dostatečně poučeni. Jednotlivě se zde vyskytují odpovědi jako vícero návštěv během jedné hodiny, spokojenost s lidským přístupem pracovníků PMS, nespokojenost s kvalitou elektronického náramku, ztráta svobodného nakládání s volným časem a „že se to dá zvládat“.

4. *Jakou radu byste poskytl někomu, kdo právě nastupuje na trest domácího vězení?*
- Nedělat takové věci, aby dom. vězení vůbec měl. Pokud k tomu dojde, dodržovat ho.
 - Aby to nebral na lehkou váhu.
 - Žádnou, každý si to musí vyzkoušet sám.
 - Dobrá věc. Můžu být s rodinou.
 - Ať je slušnej.
 - Určitě ať to neporušuje, že je to dobrý trest, lepší než v base.
 - Aby sekal latinu.
 - Ať je doma – je o dobrá věc – musel být dobrý soudce.
 - Pokud člověk nemá smysl pro zodpovědnost, tak ať neztrácí domácím vězením čas! A přizná si svou situaci dřív, než udělá ze všech tupce a hlavně ze sebe! A odmítne trest domácího vězení.
 - Bez odpovědi
 - Ať se připraví na to, že to není „prdel“. Ať to řekne kámošům, ať ho netahají do hospody. Připraví si knihy, co bude o víkendu číst. A před víkendem si udělá „pořádný nákup“.
 - Dodržovat časový harmonogram, který je daný k domácímu vězení.

Komentář:

Většina dotazovaných (8 respondentů) se svou vlastní formulací a radou shodují na tom, že pravidla trestu domácího vězení (tím je míněno být doma v čase, kdy a kde je předepsáno) se mají dodržovat, s ohledem na to, že jim byl udělen TDV a ne trest odnětí svobody, což odsouzení hodnotí jako trest výhodnější. Dotazovaný (i) pokládá za důležité uvědomit si ještě před nástupem trestu, zda je

odsouzený vůbec schopen trest domácího vězení zvládnout a dokončit („má smysl pro odpovědnost“). Dvakrát čteme zmínku, aby nebyl TDV brán na lehkou váhu a v odpovědi (k) praktické rady ke zdárnému průběhu trestu.

5. *Vyskytly se nějaké okolnosti, kdy jste měl nutkání trest domácího vězení porušit?*

Pokud ano, jaké okolnosti?

- a) Ano, jednou ujel autobus a měla jsem pozdní příchod o 10 minut.
- b) Mé narozeniny, chtěl jsem je oslavit.
- c) Ne.
- d) Ne.
- e) Jít s přítelkyní pro čokoládu – dojet autem do Večerky.
- f) Ano – při stavění májky. A potom, když jsem slavil narozeniny.
- g) Ne.
- h) Neměl jsem nutkání. Kdybych bydlel v paneláku, tak bych asi měl, ale jsem v domě, tak ne.
- i) To bych neměl zodpovědnost a charakter!
- j) Bez odpovědi.
- k) Přišlo pokušení. Když mě v 20:30 zkontrolovali, tak mě napadlo, že zajdu za kámošem na kafe. Ale pak jsem se ovládl.
- l) Okolnosti, ty se našli, ale určitě by nestáli za to, abych porušil domácí vězení, když mám rodinu.

Komentář:

Šest dotazovaných vyjádřilo souhlas s nadálými okolnostmi, při kterých měli nutkání TDV porušit (oslava narozenin, nákup, jít na návštěvu). Ostatních pět uvedlo, že se žádné takové okolnosti nevyskytly. Rozdílná míra omezení svobodného pohybu v subjektivním prožívání může být ve faktu, zda má odsouzený možnost trávit trest „venku“, tím myslím na území vlastního venkovního pozemku (např. zahrada, dvorek). Konkrétně zde v odpovědi (h) dotazovaný uvádí, že TDV neměl nutkání porušit proto, že žije v domě se zahradou a ne ve městě v bytě, kde by neměl možnost vyjít ven.

6. *Změnily se v průběhu trestu domácího vězení vztahy s ostatními členy Vaší domácnosti?*

Pokud ano, jak?

- a) Ne .
- b) Ano. Řekl bych, že se zlepšily a upevnily.
- c) Ne.
- d) Ne.
- e) Ne.
- f) Ne, je to stejné.
- g) Ne.
- h) Nezměnily.
- i) Ne.
- j) Bez odpovědi.
- k) No, trochu ano. Asi víc se kontroluju v emocích. Nechci se hádat, protože vím, že nemůžu odejít. Obecně lze říci, že je to lepší.
- l) Nezměnily!

Komentář:

Dotazování se kromě odpovědí b) a k) shodují na tom, že vztahy s ostatními členy domácnosti se po dobu trvání trestu nezměnily. V odpovědi (k) je odsouzeným reflektováno větší sebeovládání v konfliktech, protože je již nemůže řešit odchodem.

7. *Má nebo měl trest domácího vězení nějaký vliv na Vaše zaměstnání?*

Pokud ano, jaký?

- a) Ne. (invalidní důchod)
- b) Změnil jsem práci, začal jsem dělat na smlouvu, takže dobrý, až na ten plat. (řidič)
- c) Ne. (nezaměstnaný)
- d) Ne. (bagrista)
- e) Neměl. (zedník-kameník)
- f) Ne, nebo vlastně takový, že víc pracuju – začal jsem ve firmě dělat i soboty, neděle a svátky, protože v práci být můžu a kontrolují mě tady. To radši zas pudu do práce, než abych seděl doma. No mám sedět doma? (dělník)
- g) Ne. (dělník)
- h) Nemělo. Větší vliv měly obecně prospěšné práce, kdy jsem si musel brát dovolenou. (dělník)
- i) Ne, jsem invalidní důchodce.
- j) Neměl a nemá, jsem na ÚP.
- k) Ne, pracuji jen přes den, brigádně. U známého. Ten to ví, vyjde mi vstříc (zámečnick)
- l) Neměl! (?)

Komentář:

Ze všech odpovědí vyplývá, že trest domácího vězení nemá na zaměstnání odsouzených vliv. Shodují se na tom jak odsouzení pracující, tak práci hledající i invalidní důchodci. Jedinou výjimku tvoří případ (f), kdy odsouzený dává přednost zaměstnání v době pracovního volna místo domácího vězení. Dotazovaný (h) uvádí, že na rozdíl od TDV měl trest OPP na jeho zaměstnání vliv tím, že si musel kvůli OPP brát dovolenou.

8. *Pokud byste mohl/a volit mezi namátkovou kontrolou probačního úředníka a kontrolou elektronického náramku, co byste raději zvolila/a a proč? (Je pro Vás lepší kontrola od probačního úředníka nebo pomocí elektronického náramku a proč?)*

- a) Neměnila bych.
- b) Kontrola prováděna probačním úředníkem.
- c) Namátková kontrola, dle mého úsudku je el. náramek až ponižující.
- d) Je mi to jedno.
- e) Spíš osobní kontrola, nejsem zvyklý na hodinky.
- f) Namátkové kontroly – je to jistota, že jsem doma a že neporušuju, ne nějaká krabička, která se může porouchat a já kvůli tomu půjdu sedět. Je to bezpečnější.
- g) Náramek. Nemusím čekat, kdy přijede kontrola, hlídám si telefon, zvonek.
- h) Namátkové kontroly jsou lepší – s náramkem bych měl pěknou ostudu.
- i) Kontrola úředníka! Ale jinak než podpisem papíru!
- j) Určitě probační pracovníci. Mám k nim úctu a důvěru, která souvisí i z respektu a hlavně i pár slov potěší.
- k) Asi náramek by byl lepší. Nemusel bych tolik bojovat s pokušením.
- l) Ta volba mi byla nabídnuta a rozhodl jsem se pro kontrolu probačního úředníka. A proč? Protože mi to tak vyhovuje a i z hlediska svého zaměstnání a pohodlí.

Komentář:

Dotazovaní se kromě dvou odpovědí (g,k) shodují na tom, že preferují kontrolu probačního úředníka nad elektronickým monitoringem. Jako důvod pro kontrolu probačním úředníkem je uváděna nedůvěra k technickému stavu zabezpečovacího systému, pocit studu nebo ponížení nosit elektronický náramek, nezvyk nosit hodinky, lidský přístup prob. úředníků. Naopak v odpovědi (g) by dotazovaný preferoval elektronický monitoring, aby nemusel sám kontrolovat ohlášení probačních úředníků, respondent (k) vidí plus v přenesení zodpovědnosti sebekontroly na kontrolu elektronického monitoringu. V případě (i) dotazovaný nejspíše vyjadřuje nespokojenost s formálním přístupem kontroly probačního úředníka.

9. *Až Vám trest domácího vězení skončí, co budete dělat v čase, který jste v průběhu trestu musel trávit doma? (Co budete dělat po skončení trestu domácího vězení, kdy už nebudete muset zůstat doma?)*
- Přes týden to samé a víkendy si budu společně s dětmi užívat venku atd.
 - Dovolená, kino, noční romantická procházka s paní.
 - Nic, budu stále dělat to samé a hlavně odpočívat.
 - Chtěl jsem jezdit s kamionem, tak po skončení budu moct.
 - Pojedu za tchyní, opékat párky, dát si pivo. Pokecat u ohně.
 - Ještě nevím.
 - Zatím nepomýšlel.
 - Těším se na možnost dělat melouchy, to jsem teď nemohl.
 - Užívat svobody!
 - Budu si užívat volného pohybu. Rovněž budu usilovat o nějakou práci, pokud bude.
 - Nevím, užiju si svobodu. Půjdu ven, na výlet. Za kamarádama.
 - Ten čas budu trávit více procházkama a výletama s rodinou nebo návštěvy svých blízkých.

Komentář:

Z odpovědí se dovídáme, že sedm respondentů se vyjadřuje k využití volného času ke svobodnému pohybu a vlastním zájmům, další tři respondenti zamýšlejí svůj volný čas po výkonu trestu využít k pracovním příležitostem a další tři neví.

10. *Jaký význam pro Vás má/měl trest domácího vězení?*

- Ponaučení
- Jako trest!
- Je snesitelnější než vězení s bránou a mřížemi, více pohybu a možnost práce.
- Můžu být doma a platit alimenty.
- Že jsem hlídáný, nevím.
- Bez odpovědi.
- Jsem omezen v některých věcech.
- Nevím, moc ho nepociťuju jako trest, dřív jsem moc taky nikam nechodil, taky ani nevím kam. Ve městě by to bylo něco jiného.
- Zamyslet se, že nemá cenu porušovat zákon, mohl by to být i kriminál.
- Velmi velký.
- Nemusel jsem do vězení.
- Význam: odčinit si svůj trest doma a začínat po ukončení domácího vězení s čistým štítem.

Komentář:

V odpovědích čteme význam trestu jako výsada udělení té lepší varianty trestu odnětí svobody (tzn. doma, ne ve věznici) s čímž souvisí zachování zaměstnání, dále jako ponaučení. Dva respondenti uvádějí, že neví.

ÚDAJE RESPONDENTŮ

- a) Žena, 37 let, základní vzdělání, Plzeň, invalidní důchod, délka trestu 6 měsíců, ve výkonu 2 měsíce
- b) Muž, 36 let, vyučen, Plzeň, řidič, délka trestu 20 měsíců, ve výkonu 11 měsíců
- c) Muž 35 let, vyučen, Plzeň, nezaměstnaný, občas brigády, délka trestu 12 měsíců, ve výkonu 1 měsíc
- d) Muž, 37 let, vyučen, Velešín, bagrista, délka trestu 18 měsíců, ve výkonu 10 měsíců
- e) Muž, 24 let, vyučen, Kaplice, zedník-kameník, délka trestu 12 měsíců, ve výkonu 2 měsíce
- f) Muž, 27 let, vyučen, Bujanov, dělník v kovovýrobě, délka trestu 24 měsíců, ve výkonu 22 měsíců
- g) Muž, 27 let, vyučen, Rožmitál na Šumavě, dělník, délka trestu 10 měsíců, ve výkonu 2 měsíce
- h) Muž, 41 let, základní vzdělání, Rybník, dělník v zemědělství, délka trestu 10 měsíců, ve výkonu 8 měsíců
- i) Muž, 30 let, vyučen, České Budějovice, invalidní důchod, délka trestu 8 měsíců, ve výkonu 3 měsíce
- j) Žena, 44 let, základní vzdělání, České Budějovice, na úřadu práce, délka trestu 18 měsíců, ve výkonu 5 měsíců
- k) Muž, 25 let, vyučen, Týn nad Vltavou, zámečnick, délka trestu 4 měsíce, ve výkonu 2 měsíce
- l) Muž, 31 let, vyučen, České Budějovice, ?, délka trestu 3 měsíce, ve výkonu 2, 5 měsíce

Příloha č. III. – Záměr veřejné zakázky na elektronický monitoring

Spr. 391/2012

Věcný záměr veřejné zakázky na elektronický monitoring odsouzených

V souvislosti s tiskovou konferencí, která proběhla dne 13.12.2012 a tiskovou zprávou vydanou Ministerstvem spravedlnosti k ukončení a vyhodnocení „Experimentu elektronický monitoring odsouzených“ Probační a mediační služba jako zadavatel ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti připravuje nadlimitní veřejnou zakázku, jejímž předmětem bude zejména:

- 1) Dodávka a zajištění provozu 500 kusů monitorovacích zařízení s možností navýšení tohoto počtu dle potřeby, maximálně však na 2000 kusů.

Tímto bodem se rozumí dodávka a zajištění provozu jednotlivých zařízení sloužících k monitorování přítomnosti odsouzeného ve stanoveném místě a čase (zařízení umístěná na těle a v obydlí odsouzeného).

- 2) Dodávka monitorovacího centra.

Tímto bodem se rozumí dodávka hardwaru a softwaru nutného k centrálnímu monitorování přítomnosti odsouzených osob v určeném místě a čase a jeho instalace v prostorách určených PMS včetně propojení s Automatizovaným informačním systémem Probační a mediační služby, (dále jen AIS PMS).

- 3) Servis dodaných zařízení po dobu platnosti smlouvy (5 let).

Tímto bodem se rozumí udržení zařízení v provozuschopném stavu.

- 4) Dodávka technického řešení pro Agendový informační systém PMS

Tímto bodem se rozumí dodávka serverů, diskového pole, systému zálohování a „servrovny“ AIS PMS.

- 5) Související proškolení zaměstnanců PMS.

Tímto bodem se rozumí proškolení zaměstnanců monitorovacího centra zadavatele k obsluze monitorovacího centra, montáži a demontáži monitorovacích zařízení (zaškolení ke kompletní samostatné obsluze těchto zařízení).

Přesnou specifikaci předmětu veřejné zakázky bude obsahovat zadávací dokumentace. Předpokládaná hodnota této veřejné zakázky byla stanovena na 229 500 000 Kč bez DPH za 5 let provozu elektronického monitoringu.

Mgr. Pavel Štem, v.r.,
ředitel Probační a mediační služby

ABSTRAKT

HRUŠKOVÁ, H. *Trest domácího vězení a jeho hodnocení lidmi, kteří jej vykonávají*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce J. Zabranský.

Klíčové pojmy: alternativní tresty, elektronický monitoring, elektronické náramky, odsouzení, Probační a mediační služba, probační úředník, restorativní justice, retributivní justice, trest domácího vězení, vězeňství.

Tato práce se zabývá moderním pojetím trestu domácího vězení vycházející z koncepce alternativních trestů restorativní justice a hodnocením trestu domácího vězení lidmi, kteří k němu byli odsouzeni. Teoretická část charakterizuje koncepci restorativní justice, obecné a právní vymezení trestu domácího vězení v České republice a činnost Probační a mediační služby v práci s odsouzenými k trestu domácího vězení. Dále popisuje trest domácího vězení v zahraničí, model evropského a amerického pojetí trestu, elektronický monitoring a průběh zavádění elektronického monitoringu v České republice. Výzkumná část shrnuje hodnocení odsouzených k trestu domácího vězení, jejich motivaci k dodržování pravidel trestu a nejcitelnější omezení v povinnosti zůstat doma ve dnech pracovního klidu. Perspektiva českého domácího vězení teď závisí především na zdárném zavedení elektronického monitoringu a navazující profesionální intervenci Probační a mediační služby zacílenou na sociální reintegraci pachatele.

ABSTRACT

House arrest and its perception by the offenders.

Key points: alternative sentence, electronic monitoring, electronic bracelet, convict, probation and parole, probation agency, house arrest, home confinement, prison, restorative justice, retributive justice.

The present study summarizes the modern approach in the alternative sentence of the house arrest and its perception by the offenders. The study is divided into 2 parts – theoretical and research. The theoretical part consists of characterization of the restorative justice, general definition and law framework of the house arrest in the Czech Republic and the work of the Probation agency regarding those sentenced to the house arrest. It also examines the house arrest sentence as defined around the world, compares the European and American model and summarize the current state of the electronic monitoring and the implementation of the electronic monitoring service in the Czech Republic. The research part investigates the subjective perception of the house arrest by the sentenced, their motivations for the cooperation with the Probation agency and the most painful restrictions of the home confinement over the weekends. The future of the house arrest in Czech Republic now rests with the implementation of the electronic monitoring and subsequent social reintegration of the offenders as done by the Probation agency.